

Kåre Svebak:

KRISTUS, KIRKEN OG HÅPET I JESU ÅPENBARING FOR JOHANNES

Ifølge Irenéus (c 130-200) skal apostelen Johannes ha skrevet boken mot slutten av keiser Domitians regjeringstid. Noen år før sin død i år 96 innledet han rettsforfølgelse mot de kristne, da ledende kristne ble dømt til forvisning. Johannes ble forvist til øya Patmos «for Guds ords og Jesu vitnesbyrds skyld», 1:9. Boken er med andre ord skrevet år 95 eller 96. Justin Martyr (c 100-165) oppga apostelen og evangelisten Johannes som forfatter. Den ble senere opptatt i det muratoriske kánon fra slutten av 200-tallet. Tittelen «Johannes' åpenbaring» er ifølge sitt innhold Jesu åpenbaringer for Johannes.

Åpenbaringsboken er kirkens *historieteologi*. I likhet med Nytestamentets skrifter for øvrig, gir boken innblikk i Guds kirkes fremtreden som fremtreden i ordnede gudstjenestefelleskap på historiens arena. Derfor er kirkens historie først og fremst historien om dømte menneskers bruk av Guds ord og Sakrament i den felles gudstjeneste, samlet om den oppstandne Kristus, virksom til stede. Menighetene fremtrer hver for seg som handlende subjekter i Guds Ene Hellige kirke, men denne underfulle sammenheng er skjult for oss.

Åpenbaringsbokens gjenspeiler den apostoliske læreformidling mot slutten av aposteltiden, dels med direkte henvisninger, dels med indirekte tradisjonsbruk. Jeg støtter meg til professor *Aimo T Nikolainen*s presentasjon av *Det nye testamentes teologi* (= N), sentrert om tre temakretser – læren om Kristus, frelsen og håpet.¹

Nikolainen presenterer Nytestamentet som en samling teologier, representert ved synoptikerne, apostelen Paulus, senapostolisk tid og sist Johannes-skriftene. Denne kategorisering i en utviklingshistorie plasserer forfatteren i den liberale teologitradisjon, den gang sentralt plassert i Kirkenes Verdensråd. Presentasjonen reiser spørsmål av blivende aktualitet.

Det er min hovedinnvending at fremstillingen tilslører kontinuiteten i den lærehelhet som Nytestamentets skrifter bevitner med benevnelsene «apostlenes lære», «Kristi evangelium», «Kristi ord», osv. Den gamle Johannes, forvist til Patmos, var et autoritativt kronvitne i denne læretradisjon. Han var en av «de tolv» som Jesus utvalgte til apostelembetet, og dertil var han øyenvitne til den Oppstandne. Og utrustet på Pinsedagen med Helligåndens gaver, kunne han på Kristi vegne gi videre til kirken Jesu undervisning i «Skriftene» om sin person og det verk han var sendt for å utføre. Altså representerer den gamle Johannes apostelordets læretradisjon, som også Paulus viser til i pastoralbrevene med benevnelsene «den sunne lære» som også han hadde «mottatt» og «overgav». 1 Tim 1:10, 6:5, osv. Jf Joh 17:20, Lk 24:27, 44, Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3, Gal 1:8.

¹ *Aimo T Nikolainen*: Uuden Testamentin tulkinta ja tutkimus. Uuden testamentin teologian kokonaisuus. (Tolkning og forskning i Det nye testamente. En helhetlig fremstilling av Det nye testamentes teologi.) Porvoo – Hki 1971.

Historien om hvordan Nytestamentets skriftsamling ble til, gjelder den status som et *apostolisk* skrift har. Apostlenes lære fra Kristus var normen da samlingen ble til og fikk endelige status som kirkens kánon, dvs rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv (stadfestet av Nicea-konsilet år 325). Trofast mot apostlene lære fra kirkens Herre, fremtrer apostolatets kirke like fra Salomos søylegang, Apg 2:42.

Med denne tilnærming til Åpenbaringsboken søker jeg den apostoliske læretradisjon, som i boken viser til og anvender i et tilbakeskuende perspektiv på den Jesus-historie som evangeliene dokumenterer. Johannes var blant vitnene til Jesu ord og undergjerninger, og en av dem som kjente ham først. Apostelordets lære fra Herren la basis for kirkens lære og liv i all ettertid, slik sendebrevene viser, Åpb 2-3.

Åp 3:11 – Hold fast på det du har, så ingen skal da din krone. 2:10, 25, 3:20. Joh 14:21-24. Jf Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3.

Kirken har mottatt Jesu undervisning i «Moses, Profetene og Salmene» - om sin person og der oppdrag han var sendt for å utføre. Denne undervisning omfatter Guds folk i den nye pakt og det håp som han bringer, stadfestet med oppstandelsen fra de døde på den tredje dag. Blivende tegn på kristentroens underfulle begrunnelse er de befalinger han gav apostlene før han ble opptatt til Faderens høyre på den førtiende dag. Tause vitner er prekestol, døpefont, alterbord og skriftestol.

På Pinsedagen fremstod kirken i den nye pakt uten en uklar initieringsfase. Alt var gjort klart da kirken fremstod på Pinsedagen som en frukt av Jesu person og verk. Kristi lære ble forkynt og hans befalinger praktisert umiddelbart.

Læreformidlingens gjennom aposteltiden ble senere stadfestet under Nicea-konsilet i året 325. Konsilfedrene antok og stadfestet de skrifter som gjennom de første kristengenerasjoner hadde fått status som apostolisk skrift. Normgivende var apostlenes lære fra Kristus. Ved den var mennesker kommet til tro på ham. Konsilets resepsjon stadfestet den skriftsamling som er kirkens kánon, dvs kirkens rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv. Trofast mot apostlene lære fra kirkens Herre, fremtrer apostolatets kirke like fra Salomos søylegang, Apg 2:42.

Åpenbaringsbokens foranledning, formål og særtrekk

Foranledningen til Johannes' forvisning til Patmos var en strid mellom jøder og jødekristerne om Jesu utleggelse av Messias-løftene i Det gamle testamentes skrifter. Forholdet mellom synagogen og kirken hadde tilspisset seg.

"Jesu Kristi vitnesbyrd" stadfester den GT-utleggelse som apostlene hadde mottatt fra Herren og gitt videre til kirken som dens basis for lære og liv for all ettertid og under skiftende samfunnsforhold: Messias måtte lide, korsfestes og oppstå fra graven den tredje dag, for så å være Herren i et evig gudsrike som ikke er av denne verden.

Vitnesbyrdet korrigerer jødisk tolkningstradisjon og markerer *sammenhengen* i gudsfolkets historie i den gamle og den nye pakt. Men menigheter som holder fast ved denne læretradisjon og fremstår som apostolatets kirke, må være forberedt på de trengsler som trofasthet medfører. De varslar Kristi synlige gjenkomst i sin Guddoms herlighet, når han kommer som verdens dommer og bringer den kommende verden.

Hensikten med Åpenbaringsboken den gang fremgår av boken som helhet og av enkeltut-sagn: (1) Å *oppmuntre* de menigheter som risikerte å bli forfulgt da keiser *Domitian* innledet en rettsforfølgelse like før sin død. (2) Å gi en detaljert og helhetlig fremstilling av *det kristne håp*, som trengslene innleder før oppfyllelsen (1:1, 19, 22:6).

Åpenbaringsbokens avvik fra senjødisk apokalyptikk er dens *særtrekk*, ifølge Nikolainen:

1. Forfatteren bruker ikke psevdonym, som ellers vanlig i apokalypter, men bruker eget navn med selvstendig autoritet i menigheter som kjenner ham.

2. Johannes avslører kirkens tilstand med bruk av kirkesituasjoner i samtiden ikke med bruk av fortidsskildringer. Med samtidskunnskap om adressat-menighetene retter han oppmerksomheten mot endetidsbegivenheter som er nær forestående.
3. De syv menighetsdiagnosene (1-3) er tilegnet hele kristenheten, som går vanskelige tider i møte (eks kap 7, 14 og 22).
4. Åpenbaringsboken er en ekte profetbok. Johannes sidestiller boken med de gammeltestamentlige profetbøker (22:18f; 1:1-3) og utga den som hellig skrift. Bokens hovedkilde er løfter og forbilder i den gamle pakt. Johannes omtaler seg selv som "profet" og vil at hans "medtjenere" menighetsprofetene (?) skal bruke boken (1:3, 9; 9:10; 22:6-9).
5. "Johannes' åpenbaring" er egentlig Jesu Kristi åpenbaring for Johannes, eller "Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd" (1:2).

Trefase-teorien

Siden Åpenbaringsboken er fra slutten av aposteltiden, har enkelte forskere tolket boken uavhengig av den apostoliske læretradisjon fra begynnelsen. «Trefase-teorien» lar oss betrakte Nytestamentets innhold i ulike sjikt el. lag, hver med sine utvidelser el. nyheter, alt etter skiftende omstendigheter og utfordringer i samtid.

Teorien hevder at *profetene* i aposteltidens menigheter er kilden til budskapet om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (parusi). I klartekst: Dette innslag i Nytestamentet stammer ikke fra den historiske Jesus, men er budskap fra den opphøyede Jesus, fremført av profeter i Jesu navn og utviklet i tre faser (N 293).

Fase 1: De dødes oppstandelse og dommedagen.

Fase 2: Begivenhetene forut for Kristi gjenkomst legges til. Stikkord: Frafall og antikrist. Disse emnekretser viser påvirkning fra jødisk apokalyptikk, som hadde utviklet et skjema for messiasidens fødselsvéeer.

Eksempler: Den synoptiske apokalypse i Mk 13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser i samsvar med kirkens situasjon i Palestina på 60-tallet. 2 Tess 1:5-10 forutsettes å bygge på en jødisk domsteofani. (MDibelius, N 293.)

Fase 3. Helhetlige fremstillinger imøtekommer undervisningsbehov. Dette forklarer hvorfor Åpenbaringsboken er det eneste profetskrift i Nytestamentet.

Med Mk 13 som modell følger en situasjonsoversikt med følgende disposisjon: Verdens situasjon (kap 5-8, kirkens situasjon (9-13) og til sist endetiden som innledes med Jerusalem-templets ødeleggelse (14-23) og avsluttes med Menneskesønnens plutselige komme, omgitt av kosmiske katastrofer (24-27).

Trefase-teorien hevder at aposteltidens profeter i den andre fase er kilden til Åpenbaringsbokens budskap om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst og omgir den. I klartekst: Budskapet om disse hendelser er et fremmedelement i Jesus-overleveringen. Nikolainen antar at kilden er et budskap fra den opphøyede Jesus (N 293). Antagelsen reiser et forklaringsproblem: *Nytestamentets skrifter gjennom to generasjoner avviser konsekvent profeter med en åpenbaringskilde på siden av den apostoliske læretradisjon fra Jesus.*

Andre fase med tilfang av tekster om frafall og antikristens komme skal ha skjedd under påvirkning fra jødisk apokalyptikk. Karakteristisk er «fødselsvéene i den messianske tid. Kron-eksemplet skal være 2 Tess 1:5-10 med bruk av jødisk domsteofani (MDibelius, N 293). Mk

13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser, og man mener her å finne referanser til kirkens situasjon i Palesina på 60-tallet (merk rekkefølgen).

I 3. fase utviklet man – med Mk 13 som modell – helhetsfremstillinger til bruk i undervisningen om kirkens situasjon i endetiden. Menighetene skal ha hatt et forklaringsbehov, påstås det, men dokumentasjon mangler. Også denne påstand bryter med kontinuiteten i den læreformidling som Åbenbaringsboken innskjerper i et tilbakeskuende perspektiv på læreformidlingen siden den bevitnede Jesus-historie hos evangelistene.

Trefase-teorien er en evolusjonsteori. Den forutsetter at aposteltidens menigheter i løpet av to-tre generasjoner utviklet læren fra begynnelsen ved å godta og integrere nye lærestykker i forkynnelse og undervisning. Denne utvikling – fra det enkle til det sofistiskerte læreinhold – må ha skjedd mens førstegenerasjons Jesus-disipler levde, og blant dem de mange øyenvitner til den Oppstandne, ved en anledning over 500 på en gang (1 Kor 15:6). Denne integrering av nye lærdommer gjør Jesu «visitas» ubegripelig (Åp 2-3).

Nytestamentet dokumenterer lærestrid til *forsvar* for apostlenes lære fra Herren. Denne eksklusivitet gjelder hele tiden en *lærehelhet* med front mot læreimporter. Allerede Pastoralbrevenes formaninger om å ta vare på «den sunne lære» vitner indirekte om de motsigelser og frafall som truer kirken med undergang i en fremtid uten apostlenes personlige nærvær. Jesu formaninger i sendebrevene har samme motiv. (Se ovenfor art 20: Unike trekk ved den apostoliske læretradisjon.)

Når man anfører Mk 13 som modell for Åpenbaringsboken, står man overfor enda et problem: Hvordan kan Mk 13 være modell og samtidig nedslag av en parusiforkynnelse omkr år 90? I likhet med annet stoff fra Jesu undervisning, er også bruken av Mk 13 (og paralleller) anvendt lærestoff med ham som kilde. Markus-evangeliet har etter alt å dømme brukt fortelleren Peter som kronvitne. I stedet for en utvikling i tre faser anvender Åpenbaringsboken Jesu disippelundervisning i Mk 13.

Ulikheter beror på situasjonsbetinget bruk i en trengselstid. Boken utvikler ikke, men anvender og utdyper læren med bruk av Det gamle testamente, lært av ham. Trefase-teorien faller på sin egen urimelighet. (Jf N 294)

Også apostlenes etterfølgere var Kristi delegater i prekenembetets gjerning. Lik dem er heller ikke senere menighetshyrder gitt en selvstendig læremyndighet, annet enn den kompetanse og autoritet som en delegat har fra sin herre, når oppdraget blir utført med troskap. På dette vilkår fremstår menigheten som apostolatets kirke på stedet. Kjennetegnene er de handlinger som den korsfestede og oppstandne innstiftet og befalte med sikte på sitt virksomme nærvær i den forsamlede menighet. De vitner om Guds trofasthet og sannferdighet, og legitimerer menighetens virksomhet.

Aposteltidens profeter legitimerte sin virksomhet med skriftvisdom fra Herren, lært av Jesu undervisning i Skriftene. Derfor hørte profetenes skriftvisdom med til den menighetsbyggende virksomhet på profetenes og apostlenes grunnvoll (1 Kor 15:1-3, Ef 2, osv).

Variierende tradisjonsbruk med ulike motiv

Mennesker har ulike forutsetninger for å motta evangeliet og begrunne troen. Nye omstendigheter medfører nye problemstillinger og perspektiver på de mennesker og hendelser som evangelistene forteller om. Slike ulikheter medfører forskyvninger i forutsetningene for å erindre hendelser og sosiale forhold.

Slike *erindringsvilkår* kan etterspores i alle former for kollektivtradisjoner. Da blir krav reist om å vende tilbake til den lære og praksis som kronvitnene konsoliderte etter en uklar initieringsfase. Hvis ikke, stiller tradisjonsforvaltere med tapt troverdighet, det vil si uten den kompetanse og autoritet som kronvitnene gir. Strid og splittelser oppstår om lære og praksis uten gyldighet.

I Nytestamentet fins ingen konsolideringskrav med henvisning til Herrens utvalgte apostler. Forklaringen beror på en bevitnet kjensgjerning. Ingen uklar initieringsfase gikk forut for Kristi kirkes fremtreden på Pinsedagen, og derfor fremstod hverken Peter eller andre apostler som avgjørende beslutningshavere. Den oppstandne Kristus hadde gjort alt klart til Pinsedagen, da apostlene holdt hans befalinger. Kirken trådte frem som Guds folk i «den nye pakt i mitt blod», gitt den enkelte til del i dåpen til syndenes forlatelse i Jesu Kristi navn.

Det er flere grunner til apostlenes autoritative kronvitne-posisjon gjennom kirkens historie: De var (1) Kristi *utvalgte* apostler, (2) *øyenvitner* til den Oppstandne, (3) *utsendt* av ham til det kirkegrunnleggende oppdrag å gi videre til kirken Kristi lære, (4) gitt *løse- og bindemakt* fra ham og (5) mer enn andre kristne *ustrustet* med Helligåndens gaver for å kunne utføre sitt oppdrag.

Lik de utvalgte tolv, har heller ikke deres etterfølgere fått en selvstendig læreautoritet. Delegat-posisjonen er den samme som for de tolv. Lik dem er også senere pastorer/biskoper kalt til en formidler- og forvaltergjerning på Kristi vegne. Forskjellen beror på apostlenes autoritative kronvitne-posisjon. Senere pastorer/biskoper skal ikke formidle annet enn apostelordets lære fra Herren, trofaste mot det apostoliske ord. På dette vilkår er Jesus Kristus den levende hjørnestein, virksom i den forsamlede menighet, hvor og når som helst det skjer (Sal 118:22, Jes 28:16. Mt 21:42, Mk 12:10, Lk 10:16, 20:17. Apg 4:11, 1 Pet 2:7).

Forskyvninger i erindringene skjer også i det tregenerasjonsmiljø som en menighet normalt er. Tendensen til seleksjon er alltid til stede, t. eks under bibellesningen og når man mottar undervisning og hører Kristi ord. Uten den helhetlige læreformidling, kan dømte vanskelig lære å holde alle Kristi befalinger (jf Sal 78:1-11).

I Nytestamentet merker vi oss ulike løsninger: Prestens ansvar for «hele Guds råd», Apg 20:27, som i praksis omfatter både bibellesning, formaning og undervisning, 1 Tim 4:13. Vi merker oss dessuten skjematisk lærestoff i kortversjon, f eks hymner, bekjennelsesformular og tekster som gjenspeiler menighetens liturgi. Vanlig var den situasjonsbetingede læreformidling etterfulgt av formanende oppmuntring til dømte.

Markus-evangeliet gjenspeiler en forenklet dåpsundervisning med sikte på et liv i årvåkenhet med Jesu gjenkomst for øye. - *Paulus* legger i 2. Tessalonikerbrev vekt på de ting som først må skje før håpet går i oppfyllelse. Da var foranledningen en svermerisk forventning om Jesu snarlige gjenkomst. - *Peter* bekjemper i sitt andre brev den falske kunnskap (el gnosis) som vil fjerne endetidsbegivenhetene fra kristentroen (2 Pet 3:5). Han anfører tre momenter til støtte for overleveringen om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (3:1f):

1. Gud deler ikke menneskets tidsbegrep. Én dag er i Guds øyne lik tusen år (3:8).
2. Jesu gjenkomst lar vente på seg. Dette vitner om Guds langmodighet og frelsesvilje (3:9).
3. De troende kan fremskynde Herrens dag ved å leve i hellighet og gudsfrykt (3:11f).

Peter anvender endetidsforventningene som en del av den lære han har fått i oppdrag å gi videre fra Herren. Forut for verdens nyskapelse går verdens oppløsning, her skildret mere

detaljert enn andre steder i Nytestamentet (2 Pet 3:5-7, 10-13). Her gis ikke rom for skaperforakt og selvforløsning (v 3f). Dette motiv deler han med Markus og Paulus, og samme motiv medbestemmer Jesu åpenbaringer for Johannes i Åpenbaringsboken.

Denne læreformidling hos de fire nevnte gjenspeiler Jesu undervisning i Det gamle testamente, om hans persons hemmelighet og det verk han «måtte» gjøre, utsendt av Faderen (Mt 16:21).

De handlinger som Kristus innstiftet før Himmelfartsdagen, er Guds kirkes unike kjennetegn i verden. Forvaltet på troskapens vilkår, fremtrer apostolatets kirke i tidens løp. I nåtid viser tegnene *bakover* til Kristi kirkes opprinnelse: Guds løfter i den gamle pakt, oppfylt i gudmenneskets lidende lydighet og ham korsfestet (1 Kor 2:2), og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Og samtidig peker tegnene *fremover*, for midleren i verdens skapelse og gjenløsning er «førstegrøden av de hensovede» (1 Kor 15:20).

Kirkens underfulle kjennetegn foregriper og varsler de dødes oppstandelse, den endelige dom og den kommende verden. Sentrum og høydepunkt i denne frelseshistorie er evangeliet om Guds universelle nåde, begrunnet i Guds fullbrakte forsoning med verden i Jesu Kristi død – Guds slakede Lam. Hovedsak og lærehelhet hører sammen og utgjør kontinuiteten i apostolatets kirke.

Gjennom aposteltiden ble det opprettet gudstjenestefellesskap etter mønster fra urmenigheten (Apg 2:42). Men dermed var ikke kontinuiteten sikret, for situasjonsbetinget tradering medfører ulikheter. Herrens apostler førte tilsyn (episkopé, poimenæ) med læreformidlingen i menighetene (jf Joh 10, 1 Pet 5:1-3, osv). Det gjorde de ved besøk, gjennom brev eller indirekte gjennom aposteldisipler (f eks Timoteus og Titus). Senere – etter aposteltiden, har tilsyn i en eller form hørt med til den menighetsbyggende virksomhet. Det var tilsynet som begrunnet bispevisitasen – ikke omvendt. Tilsynsansvar er ingen rettighet, men en plikt.

Nikolainens presentasjon av et læremangfold i Nytestamentet medfører konstruerte motsetninger. Kontinuiteten i helheten blir tilslørt, og ubegripelig blir Åpenbaringsbokens tilbakevende perspektiv på den apostoliske læretradisjon gjennom aposteltiden.

Ulike motiv – ulik tradisjonsbruk

Situasjonsbetinget læreformidling medfører ulikheter. Herrens apostler ga videre til kirken den lære de hadde mottatt fra Herren, og de førte tilsyn med læreformidlingen i menighetene. *Visitas-oppgaven* må følge prekenembetets utøvere og menighetenes praksis i tidens løp. Det er mange grunner til det. Kort sagt medfører skiftende omstendigheter og interesser nye perspektiv på mennesker, hendelser og budskap i fortid, og med nye perspektiv følger forskyvninger i erindringsvilkårene i det tradisjonsmiljø som en menighet normalt er, representert med tre generasjoner. Variable erindringsvilkår medfører uønsket seleksjon. *Visitas-oppgaven* skal sikre den trofaste formidling i lære og liv. Denne visitasoppgave kan lett etterspores i Nytestamentet.

Markus innskjerper årvåkenhet og edruelighet mens man venter på Jesu gjenkomst. Paulus legger i 2. Tessalonikerbrev vekt på de ting som først må skje før håpet går i oppfyllelse. Da er adressater menighetslemmet med en svermerisk forventning om Jesu snarlige gjenkomst. Peter bekjemper i sitt andre brev det gnostiske kristendomssyn, som vil fjerne endetidsbegivenhetene fra kristentroen (3:5).

Peter anfører tre synspunkter til støtte for overleveringen om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (2 Pet 3:1f):

- Gud deler ikke menneskets tidsbegrep, for én dag er i hans øyne lik tusen år (samme 3:8).
- At Jesu gjenkomst lar vente på seg, beror på Guds langmodighet og frelsesvilje (samme 3:9).
- De troende kan fremskynde Herrens dag ved å strebe etter et liv i hellighet og gudsfrykt (samme 3:11f). (EKäsemann)

Peter anvender endetidsforventningene som en del av læren han gir videre fra Herren. Forut for verdens nyskapelse går verdens oppløsning, som her er skildret mere detaljert enn andre steder i Nytestamentet (2 Pet 3:5-7, 10-13). Her gis ikke rom for skaperforakt og selvforløsning (v 3f. Dette motiv deler han med Markus og Paulus, og samme motiv medbestemmer Åpenbaringsbokens fremstilling som helhet.

Til sammen viser både Markus, Paulus, Peter og Johannes - indirekte og direkte - til en felles kilde: Den historiske Jesus med sin undervisning i «Moses og Profetene», som vitnet med det som stod skrevet om Jesu persons hemmelighet og det verk han «måtte» gjøre som Faderens utsendte.

I Nikolainens presentasjon av et læremangfold gis ikke rom for det kritiske tilbakeblikk på den apostoliske læreformidling i menighetene. Fraværende er også den *visitas* som Kristus utøver gjennom apostelordets lære.

Historieteologi om lokalkirker

Åpenbaringsboken er kirkens historieteologi av to grunner: (1) Boken beskriver kirkesituasjoner som den gang lot seg rekonstruere med deltagende observasjon og andre kilder, og (2) den plasserer menigheten i et omfattende endetidsforløp.

Jesu tilbakeskuende perspektiv på kirkens historie gjelder den apostoliske læreformidling med ham som kilde. Hans blikk på menighetenes lære og liv gir anledning til ros og advarsler med oppmuntring og trøst.

Ulike kirkesituasjoner blir tydet, forstått og diagnostisert. Det skjer ikke på samtidskulturens vilkår, for den verden vi sanser, er okkupert av Guds fiendemakter og går mot sin undergang. I denne samtidssituasjon fremtrer apostolatets kirke på den Oppstandnes vilkår.

Åp 1:17f – Frykt ikke! JEG ER den første og den siste og den levende. Jeg var død, og se, jeg lever i evighetenes evigheter og har nøklene til døden og til helvetet (e Sv Kyrkobel). 3:7.

Ifølge Nikolainen er utsagnet karakteristisk for Åpenbaringsbokens avvik fra senjødisk apokalyptikk, og det på flere måter:

- Forfatteren bruker *ikke psevdonym* – ellers vanlig i apokalypter, men bruker sitt navn med selvstendig autoritet i menigheter som kjenner ham.
- Johannes avslører kirkens tilstand i *nåtid* ved hjelp av situasjonsskildringer i *fortid*. Med inngående kjennskap til adressatmenighetene retter han oppmerksomheten mot trengsler som forestår.
- De syv menighetsdiagnosene (2-3) er tilegnet *hele* kristenheten, som går vanskelige tider i møte (eks kap 7, 14 og 22).

- Åpenbaringsboken er en *ekte profetbok* på linje med profetbøkene i Det gamle testamente (22:18f, 1:1-3) og utgitt som hellig skrift.
- Boken anvender *løfter og forbilder (typologier) i den gamle pakt*. Johannes omtaler seg selv som «profet» og vil at hans «medtjenere» menighetsprofetene (?) skal bruke boken (1:3, 9, 9:10, 22:6-9).
- Jesu Kristi åpenbaring for Johannes er «*Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd*» (1:2).

Bokens adressater

Den gang var mang en jøde og greker fortrolig med den apokalyptiske genre og reglene i nyplatonisk estetikk. Det var også Johannes. Det fremgår av nevnte avvik fra jødisk apokalyptikk og trinnvise oppbygging De oppfattet straks bokens anliggende og trøstemotiv. Boken ble tatt med allerede i Muratoris kánon, laget en gang i det 2. århundre.

Adressater er syv menigheter i Lilleasia (kap 2-3). Justin Martyr (d ca 165) oppgir apostelen og evangelisten Johannes som bokens forfatter. Mang en leser den gang var fortrolig med den apokalyptiske litteraturgenre og kjent med nyplatonisk estetikk. De oppfattet straks bokens anliggende og trøstemotiv. Boken ble tatt med allerede i Muratoris kánon, laget en gang i det 2. århundre.

Tallet syv representerer en totalitet: Guds kjempende kirke i endetidens trengsler, representert ved lokale menigheter. Følgelig har Åpenbaringsboken adresse til den enkelte menighet uansett tid eller sted.

De representerer hver for seg den universelle kirke. I denne todimensjonale samtidighet vandrer Menneskesønnen (el gudmennesket) mellom lysestakene. Han vil med sin *visitas* prøve lokalkirkens trofasthet mot ham som er kilden til apostelordets læretradisjon. Den er Åndens middel og virkefelt, og kriteriet for omvendelse og tro. Ånden taler ikke umiddelbart, men med Kristi ord, gitt videre i den apostoliske læretradisjon.

I sendebrevene vender Kristus seg til «engelen» for vedkommende menighet. Ordet engel betyr budbærer, sendebud, delegat (gr *aggelos*, lat *angelus*, *nuncius*). Adressat er etter alt å dømme prestekollegiets leder. Benevnelsen signaliserer et hyrde- og lære-embete i gudmenneskets sted, og under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham som selv var Faderens engel og sendebud i Jesu ringe skikkelse, Joh 13:16, 17:3.

Jesu Kristi visitas

Kristi visitas innskjerper den utholdende bekjennelse til Kristi ord, som menigheten lever av. De må hver for seg høre den diagnose som Kristus stiller med sitt ord, og hver for seg innrette seg etter Kristi lære: «Den som har ører, hør hva Åndens sier til menighetene!» (2:7, 11, 17, 19, 3:1, 7.19.)

Fremgangsmåten bekrefter menighetens sendelse og prekenembetets fullmakter og forvalteroppdrag kirkens Herre. Praktisk teologi handler ikke om praktisk fornuft, men om troens lydighet i etterfølgelsen av den himmelske lære, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære fra kirkens Herre. Denne trofaste tradering er det nødvendige vilkår, skal Guds Ene Helige kirke bestå og bli utbredt på jorden. Følgelig krever «Kristi visitas» en dokumentasjon til menighetens historie med sikte på den trofaste etterfølgelse i samtid.

Det var gjennom en engel Gud gav Johannes det budskap som han skrev ned og gav videre til menighetsenglene og til kirken på jorden. Johannes plasserer seg selv i denne traderings-

rekke med utspring i himmelen (1:1, 22:6, 16, jf Joh 7:16, 8:28f, 12:49, 14:10, 24, 17:3, 8, 14, 17, 20). Guds inkarnerte Logos i Jesu tjenerskikkelse er nå det slaktede Guds Lam ved Faderens høyre side (kap 5). Han garanterer selv for budskapets troverdighet (19:13, Joh 1:1, 14).

Joh 4:34 – Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** – De gjerninger jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg (6:44, 7:28, 8:26, 29, 42, 10:36, 12:45, osv). **Apg 3:26** – Gud sendte sin tjener først til dere (Rom 8:3, 1 Joh 4:9, osv).

Faderens utsendelse av Sønnen er forutsetningen for Sønnens sendelse av apostlene, og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet. Denne sendelse begrunner Jesu visitas.

Joh 17:18 – Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. V 21, 23, 20:21. **2 Kor 2:17** – sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f. **Apg 19:22** – Han sendte to av sine medhjelpere. Jf 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv.

Hva menighetsliv handler om, fremgår av tolv-tallet brukt om «det nye Jerusalem». Det kommer ned fra himmelen, fra Gud, med tolv porter og tolv engler ved portene (21:10-12), og med navnene på de tolv apostlene skrevet på bymuren (v 14). Portene og bymuren er beskrevet med en ufattelig rikdom og fremhever den grunnleggende betydning som apostelordets lære har for menneskenes frelse og kirkens liv på jorden (v 15ff).

Elven som utgår fra «Guds og Lammets trone», er «livets vann». Billedbruken beskriver kilden til den trofaste læreformidling i menighetens gudstjenestefellesskap. Apostelordets lære fra «livets tre» formidler «legedom for folkene». (22:2. Jf 1 Mos 2:9, 3:22, 24. Joh 15:1-9.) Det tilbakeskuende perspektiv i dette syn er det samme i sendebrevene. Perspektivet fremhever målestokken og alvoret i Kristi visitas.

Åp 21:27 – ikke noe urent skal komme inn, og ingen som farer med hedensk styggedom og løgn, men bare de som er innskrevet i Livets bok hos Lammet. Jf 3:5.

Efesus-kirken: Uttrykket «*de første gjerninger*» forutsettes kjent og forstått, for her har døpte mennesker lært å holde alle Kristi befalinger til kirken (Jf Joh 14-15, jf Mt 28:20). Troens lydighet i lære og liv kommer til uttrykk i den utholdende bekjennelse med front mot falske apostlers lære (2:2. Jf 1 Kor 11:5f, 13-15). Men uten kjærlighet til Herren, risikerer menigheten å sette menneskers interesser og behov i sentrum. Da vil gudstjenestefellesskapet forvitte og Kristi virksomme nærvær opphøre.

Smyrna-kirken: Hun er fattig, men *rik i sin trofasthet* mot apostelordets lære er dens lemmer de *sanne jøder*. De holder fast ved Kristi lære med de omkostninger som trofasthet medfører, 2:9. Med «livets krone» i sikte, blir menigheten oppmuntret til utholdenhet (2:9f). Alternativet er den troløshet som kjennetegner «Satans synagoge».

Pergamon-kirken: Under en forfølgelse holdt menigheten fast ved apostelordets lære. Det fremste vitne var blodvitnet Antipas – «mitt trofaste vitne», 2:13. Samtidig ga menigheten rom for reservasjoner mot læren mottatt fra Herren (Bileams lære, nikolaiittene), 2:13-15, jf v 6. Men trofasthet med forbehold fins ikke. Det visste Antipas. Den kritiske målestokk er den apostoliske læretradisjon.

Tyatira-kirken: Hun tar vare på Kristi gjerninger (v 19, 24f). Hun formidler apostlenes lære fra Kristus, men avfinder seg med Jesabel.

I skarp motsetning til Jesu gjerninger står «*kvinnen Jesabel*», v 20, og «*hennes gjerninger*», v 22, i menigheten. Hun «*opptrer som lærer*» med profetinne-status, og tillegger seg selv dy-

pere innsikt i «satans dybder», v 24. Menigheten lot henne «*råde*» over menighetens tjenere. Hun lærer som om hun er en Herrens apostel, utsendt av ham, men forvirrer hans tjenere til utukt med sitt budskap om frihet til å bedrive hor og ete avgudsoffer, v 20.

Jesabel vitnet falskt om Gud med en dypere innsikt. Hun krenket prekenembetets læreautoritet og fullmakter fra Herren, og dermed kirkens gudgitte tro på den gode Skaperen og hans vilje med mannkjønn og kvinnekjønn. Denne skapergitte forskjell mellom ulike oppdrag som far og mor var stadfestet med Guds Ord i Jesu skikkelse, og denne forskjell tilhører Kristi gjerninger i menighetens offentlige prekenembete forbeholdt skikkede menn.

Guds straffedom rammet Jesabel i hennes morskill. Straffen vitner om Guds nidkjærhet for sitt verk og om hans ransakende allvitenhet. Herren vedkjenner seg ikke en kvinne som opptrer i menigheten med et selvbestemt kall (jf 1 Kor 14:38 – *ikke godkjent*, 1 Tim 2:15 – *skal bli frelst*). Tyatira-menigheten illustrerer den falske innsikt (gnosis) som er eksponert i 1 Kor 14:34-38 og 1 Tim 2:8-15, hvor saken gjelder «Herrens bud» eller Kristi utleggelse av 1 Mos 2:18ff.

Menigheten oppmuntres til å holde fast ved «det dere har», nemlig det apostoliske ord, og holde fast ved det med Kristi gjenkomst for øye, 2:28 (jf 22:16, Joh 14:23). Kristus vil gi «makt over hedningene» til den som tar vare på «mine gjerninger». Hvis ikke, vil han trekke sitt løfte tilbake. V 25f. Kristi formaning må gjelde de handlinger han har innstiftet og befalt, for ved dem er Guds Sønn virksom med sin makt fra Faderen, v 27f.

Sardes-kirken: Hun representerer et gudstjenestefellesskap med en *mangelfull læreformidling* med unntak av noen få som holder fast ved Kristi befalinger, 3: 2-4. Kristus vedkjenner seg ikke et kirkefellesskap begrunnet i et minimum i læren. Redningen består i den kirkebot som erkjenner manglene og vender tilbake til apostelordets lære fra Herren for så å holde fast ved den, v 3a, 5.

Filadelfia-kirken: Hun tok vare på Herrens ord med den frontmarkering som Kristus-bekjennelsen medfører; den gang overfor falske jøder og deres Messias-tro i «satans synagoge», 3:8, 10f. Kristus oppmuntrer også denne menighet til å holde fast ved «*det du har*», det vil si læren mottatt fra ham, v 11.

Laodikea-kirken: Hun er den indifferente kirke. Tilfreds med sine læretilpasninger og sin virksomhet, mangler hun ingenting, 3:17. En kirkefellesskap på denne basis er Bibelen fremmed. Den tilslører nødsituasjonen, som Kristus avslører med den apostoliske læretradisjon som målestokk. Likegyldighet for bekjennelse i bibelsk mening tilslører Laodikea-kirkens elendighet og fattigdom, v 17. Dens selvbedrag rammer kirkens Herre, kilden til apostelordets lære.

Etterfølgelsens mål er samfunn med Sønnen på Faderens trone. Jf Joh 1:1-7. 1 Kor 12:3, Ef 1:13f, 2:20-22. 1 Pet 2:5. Bare den som «hører min røst», oppfyller det avgjørende vilkår for samfunn med ham, v 20. Dette sannhetskriterium blir neglisjert hvor menighetens virksomhet er målet. Kristus vil inn i det selvtilfredse fellesskap. Han vil stå i sentrum og ikle den Guds fullkomne rettferdighet ved troen, og gjøre menigheten rik og seende, og (jf 22:11).

Sendebrevene beskriver de fristelser som kirken er utsatt for i denne verden (jf Mt 4:1-11). Oversikten viser at seks av de syv menighetene formidler den apostoliske lære fra Kristus, men hver for seg på en skrøpelig måte som krever omvendelse og troens lydighet. En ekte

Kristi menighet er beredt til bot og reformer i samsvar med Kristi ord og befalinger, som døpte skal lære å holde, og i troens lydighet bevitne kjærligheten til ham i ord og gjerning.

Laodikea-kirken skiller seg ut med sitt likegyldige forhold til apostelordets lære fra Herren. Sendebrevet beskriver den kirkeødeleggende virksomhet underveis mot allmennreligion. En Laodikea-kirke på denne kurs, må Herren til sist forkaste, 3:16. Nå er tiden inne til kirkebot: «Vær derfor nidkjær og vend om», for den Herren elsker, tukter han, v 19. Den kirkereform krever må nødvendigvis være det gjenopprettede gudstjenestefellesskap hvor han står i sentrum, virksom med den rett utlagte Skrift i dens midte, og med sin nattverd det samlende midtpunkt, v 20.

Jesu åpenbaringer for Johannes begrunner både advarsler og oppmuntringer.

Bokens lære- og trøstemotiv

Lære- og trøstemotivet fremgår av bokens disposisjon og indre struktur (kap 4-22:5). Ovenfor er nevnt den trinnvise oppstigning og nedstigning, hvert trinn avsluttet med en lovprisning. Bokens høydepunkt er også dens bokstavelige midtpunkt, nemlig *kisten som er tegnet på Guds evige nådepakt, ble synlig der inne (11:19, jf 15:8)*. Det blir forklart at *templet «er Herren Gud, den Allmektige, og Lammet»*, 21:22. Skapelse og gjenløsning handler om pakstetegnet, lik en aksling som alt dreier seg om.

Under Israels vandring i ørkenen «bodde» Herren i tabernaklet. Paktskisten med nådestolen og kjerubene var stedet for Herrens nådige nærvær i sitt folk (2 Mos 25:8-22, 40:34ff, osv).

2 Mos 40:34f – Herrens herlighet fylte helligdommen. 1 Kong 8:10f, 21, Jes 6 og 11:10, osv.

Dette nærvær skjedde på *lovpaktens* vilkår, som gir Gud alle rettigheter og hans folk alle plikter. Med overtredelsene ble lovpakten brutt, og med bruddet fulgte straffen. Det hjalp ikke å ha paktskisten i sin midte under slaget med filistrene. De tok kisten og plasserte den ved siden av avguden Dagon, men til ulykke for dem. 1 Sam 4-5. Gjennom sine profeter varslet Gud at han igjen ville bo hos sitt folk i en ny pakt på nåderettens grunn.

Esek 43:7 – Menneskesønn! Dette er stedet for min trone /.../ Der vil jeg bo blant Israels barn til evig tid. Sak 2:9. **Joh 1:14** – Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss. Joh 2:11, 20-22, 1 Kor 3:16, osv. Jf Åp 1:13, 14:1-3, 19:6-8.

Paktskisten er sett i det tempel hvor Gud bor. Synet stadfester Guds evige *nådepakt* i Lamets blod. Den er en endegyldig og eviggyldig kjensgjerning, og med den vil han være til stede i menighetens gudstjeneste, virksom med himmelske gaver i jordiske skikkelser.

3 Mos 16:2 – soningsstedet som er oppå paktskisten. **Åp 19:13** – Han er kledd i en kappe dyppet i blod og hans navn er «Guds Ord». **7:15** – «Se, Guds bolig er hos menneskene. Han skal bo hos dem, og de skal være hans folk, og Gud selv skal være hos dem. **1 Kor 11:25**– Denne kalk er den nye pakt i mitt blod. (Lk 22:20) Jf Heb 7:22 – Derfor er den også så mye bedre den pakt som Jesus går god for (8:6, 9:15, 12:14). 10:19-31. Rom 3:25f. Gal 3:17.

Trøstemotivet i Jesu visitas er Guds virksomme nærvær i den forsamlede menighet, hvor han – den allestedsnærværende, bor og er å finne. Der lærer man den eneste sanne Gud å kjenne i hans handlende allmakt og i hans selvhengivende og trofaste kjærlighet.

Tiden mellom Pinsedagen og Dommedagen er interimtiden, da Guds Ene Hellige Kirkes herlighet er skjult under den Oppstandnes kirketegn. I dem har troen sitt skjulte samfunn med Gud, og sin glede på nådepaktens grunn, underveis mot den kommende verden. (Joh 16:33, Apg 20:28, Rom 8:37, Fil 1:21, osv.).

JESU PERSON OG VERK I ÅPENBARINGSBOKEN

Jesu person

Titlene gir et bilde av hvem Jesus er. Han er den davidiske *Messias*, 3:7, 5:5, 22:16. Et par ganger er han omtalt som Herrens Salvete i den opprinnelige betydning, 11:15, 12:10, men ikke bare som ærestittel. Jesus er også Guds Sønn, 2:18, som taler til sin Fader av samme vesen som han, 3:21.

Jesu *davidiske avstamning* blir understreket flere ganger. Jesus har Davids nøkler, 3:7, og han er løven av Juda stamme og renningen av Davids rot, 5:5, 22:16. Disse referanser medfører ingen begrensning i Jesu messianske posisjon. I egenskap av Herrens Salvete er han "herrenes Herre og kongenes Konge", 17:14, 19:16. Referansene er anvendt læretradisjon fra Jesu undervisning i Skriftene.

I åpenbaringene bærer han det egentlige gudsnavn *HERREN* kun én gang, 11:8. Forøvrig er Herre-navnet brukt om Jesus i bokens innledning og avslutning, 1:10 og 22:20f, men da om søndagen som "Herrens dag" og i et par liturgiske ledd: Kom, Herre Jesus (maranata-bønnen), og nådehilsenen: "Herren Jesu Kristi nåde være med dere alle". Denne bruk av Herre-navnet er anvendt tradisjon.

Jesu persons hemmelighet blir betont med bokens sentrale gudsnavn *Herren Gud, den Allmektige*, virksom med handlende allmakt, 1:8; 4:8, 11; 11:4, 17; 15:3f; 16:7; 18:8; 19:6; 21:22. Den Allmektige er en oversettelse av «pantokrator», brukt i Septuaginta, den greske oversettelsen av Det gamle testamente, på hebraisk Herren Sebaot; Gud Sebaot.

Språkbruken i apokalyptisk tradisjon skulle tilsi at *Menneskesønnen* var bokens dominerende tittel. Så er ikke tilfelle. Vi møter skikkelsen i et par viktige sammenhenger hvor Dan 7:13 ligger under, først som en markering av Åpenbaringsbokens tema: "Se, han kommer med skyene", 1:7, deretter i Johannes' kallssyn: - "og midt imellom lysestakene en som lignet en Menneskesønn", 1:13, og senere i 14:14 på et sentralt sted i boken: - "og se, en hvit sky, og på skyen satt en som var lik en Menneskesønn".

Underlig nok, er ikke Menneskesønn-tittelen brukt i skildringen av Jesu gjenkomst, 19:11-21, som avslører Jesu egentlige navn – han "er kalt *Guds Ord*" – Guds Logos, 19:13. Han som kommer er Guds inkarnerte Logos. Han er det gudmenneske som vinner sin endelige seier med Ordet som utgår fra hans munn. Navnet *Logos* – Ordet, som er en karakteristisk tittel i johanneisk kristologi.

I denne sammenheng hører også Jesu selvpresentasjon som *Alfa og Omega*, tilværelsens opprinnelse og siktemål. Det sies ikke direkte at han er skapelsens midler. Poenget er at altets opphav i siste instans tilhører Ham som sitter på tronen, 4:11; 10:6; 14:17. Bekjennelsen stadfester Jesu Guddoms preeksistens, Joh 1:1-3 og Kol 1:15, 18. Han er den som «var og som er og som kommer», Åp 4:8. Jf 1:4, 8, 16:5, Jes 6:2f, Esek 10:12.

Viktig er skildringen av den overnaturlige, *himmelske fødsel*. I en profeti om kirken har Johannes benyttet mytisk stoff om "himmeldronningen" som føder verdensherskeren og blir

forfulgt av mørkets englefyrste, "den gamle slange, han som kalles djevelen og Satan, han som forfører hele jorderiket", 12:1-9. Dette er ingen juleberetning, for fødselen fant sted "i himmelen", 12:3. Billedbrukens poeng er Guds kirkes himmelske opprinnelse og hennes skjebnefellesskap med Kristus. Messiasbarnets mor er ingen jordisk Maria, men en kvinne "kledd i solen /.../ og med en krone av tolv stjerner på sitt hode", 12:1. Kronen er gudsfolkets tegn. Kirken i den nye pakt er det sanne Israel, det vil si den sanne jødedom hvor Messias nedstammer etter sin menneskenatur.

Den dominerende Jesus-tittel i boken er «*Lammet*» – som oftest brukt i bestemt form og i absolutt mening. Sammenhengen med johanneisk tradisjon er tydelig, tross bruken av ulike synonymmer på gresk (Joh: ho amnos, Åp: to arnion). Denne tittelbruk i Åpenbaringsboken er oftere brukt enn ellers i Johannes-skriftene, og betoner den apostoliske læretradisjon som ikke kjenner noen annen Jesus enn den bevitnede Jesus-historie om en korsfestet Kristus. Den Menneskesønn som kommer i skyene, bærer den korsfestedes sårmerker, 1:7. Kirkefedrene oppfattet meningen og tegnet bildet av den kommende Jesus som "svever" med et kors, som er Lammets martyrattributt også i sin posisjon som det seirende Guds Lam.

Tittelbruken tilhører kirkens gudgitte Jesus-bekjennelse. Han er «Kristus, den levende Guds Sønn», Mt 16:16, Joh 6:68f. Ved siden av tittelbruken fins bekjennelsen i generelle utsagn. Han er "*det troverdige og sanndrue vitne, opphavet til Guds skapning*", 3:14. Kristus-bekjennelsen stadfester det altavgjørende hovedunder - foreningen av Gud og menneske i Jesu person, avgjørende for Guds forsoning med verden i Jesu død, og for skaperverkets gjenløsning fra Guds fiendemakter. Åpenbaringsbokens Jesus-titler er anvendt læretradisjon fra Jesu undervisning i Skriftene, stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse og ellers brukt gjennom aposteltiden, slik Nytestamentet viser.

Jesu verk

Jeg følger også her Nikolainens fremstilling i et tilbakeskuende perspektiv.

Åpenbaringsboken betoner at Jesus er stått opp fra de døde og lever i all evighet, 1:17f; 2:8; 3:21, 4:8. Det frelseshistoriske sentrum og høydepunkt er likevel Jesu offerdød som Guds Lam. Denne begivenhet er vendepunktet i Guds kamp for å virkeliggjøre sin frelsesplan for verden. "*Lammet som er slaktet*" er derfor Åpenbaringsbokens nøkkelbegrep, 5:12, 5:6-7, 6:1, 3, 7, 9, 12; 8:1. Det er flere grunner til det. Med sin offerdød har han

- "*fridd oss fra våre synder med sitt blod*", 1:5. Hvor GT taler om blodrøde synder, bruker Johannes bildet av Lammets blod som renser fra synd og gjør klærne hvite, 7:14. Jesu offerdød rettferdiggjør synderen ved troen på ham, 7:10, 14f, 22:14. Nikolainen viser her til innseglet, 9:4 og 12:11.
- *kjøpt et gudsfolk fra alle folkeslag* - Guds kjempende kirke på jorden. Han har "gjort oss til et kongerike, til prester for Gud og sin Fader", 1:6; 5:9f.
- *beseiret Satan*. Ved Jesu død ble "våre brødres anklager" kastet ut og det ble mulig for Kristi vitner å seire ved Lammets blod, 7:10f.
- *vunnet en seier med kosmisk rekkevidde*, 4:8-14 og 14:3f. I alle synene er Jesus "Lammet som er slaktet".

Kristi seiersdød er en påminnelse om kirkens strid i denne verden. Det ordnede gudstjenestefellesskap representerer ikke et rike som er av denne verden. Kirkens Herre er det seirende Guds Lam, og hennes våpen er Ordets sverd, 5:9f. Evangeliet om Riket og seieren begrunner menighetens sendelse før enden kommer, 6:11; 11:15 og 12:20.

Menighetens sendelse er likeså unik og usammenlignbar som evangeliet selv og det endelige sluttoppgjør. Paralleller fins ikke. I den jødiske apokalyptikk har Messias-skikkelsen en passiv rolle i endetidshistorien. Kirkens Herre, den oppstandne Kristus, er virksom med handlende allmakt gjennom alle endetidens faser. Det Guds Lam som nå er omgitt av den triumferende kirke i den himmelske verden, er også Lammet som leder den kjempende kirke gjennom endetidens trengsler.

Det seirende Guds Lam medbestemmer Guds englers medvirkning. Overengelen Mikael styrter dragen ned fra himmelen, og en annen engel lenker Satan for tusen år, 12,7-9; 20,1-3. Allikevel er verdenshistorien og kirkens historie primært Jesu Kristi historie, både globalt og lokalt. Åpenbaringsengelen (angelus interpretes) – som ifølge Nikolainen er en dominerende skikkelse i mange apokalyptiser, er her stilt i skyggen av Kristi gjerning.

Åpenbaringsboken tydeliggjør kirkens endetidslære (eskatologi). Den omfatter mer enn hendelser i fremtiden. Kirkens lære om de siste ting har to sentra eller brennpunkt: I *fortid* Kristi offerdød som fullendt kjensgjerning, i *framtid* Kristi gjenkomst. I nåtid er den oppstandne Kristus til stede i den forsamlede menighet, virksom med sitt ord, 5:2.

Dagen kommer da Gud skal holde "den siste dom" og skal dømme en hver etter sine gjerninger i Den Aller Høyestes rett, 20,11. Også da er Jesus Lammet som har Livets Bok hvor navnene på de benådede står skrevet, 3:5, 13:8, 20:12, 15; 21:27. De kommer ikke til dom. Jf Mt 25:34. Benådningens årsak er Guds Lam i sin lidende lydighet, som med sin offerdød har frikjøpt sitt folk fra alle stammer og tungemål, 5:9f. Jesus er Lammet også da når det nye Jerusalem stiger ned på den nye jord, 21,22-23. Guds rene, hellige Lam i Jesu skikkelse, er Guds slakede Lam i all evighet. Dets offerdød er eviggyldig fordi Guds frelsesverk er endegyldig.

Kirkens anfører gjennom endetiden er til samme tid Gud, den Allmektige og Guds slakede Lam. Seirende er han fordi han med sin korsdød allerede har beseiret Guds motstander og menneskenes fiende. Lammet styrer verdenshistorien mot det sluttoppgjør som skjer forunderlig lett.

Rytteren på den hvite hest er gudsrrike-kongen med kronen som attributt. Bevæpnet med en bue uten pil, 6:2, rir han alene ut til strid mot antikrist-dyret og satans hærer. Hans gode engleskarer og hans troende kirke – hans helgener (de hellige), de er tilskuere til det som skjer. Ingen skapning, hverken i himmelen eller på jorden medvirker til seieren. Med sin munns sverd - med sitt ord - beseirer han Guds motstander og menneskenes fiende, og slaget er over før det har begynt, 19:11-21. Hans munns sverd – hans ord, har kraft fordi han selv er Ordet – Logos. Skaperverkets midler er skaperverkets gjenløser i dets endelige befrielse fra syndens og dødens og satans tyranni. Seieren vinnes ved Kristus alene, Ordet alene og troen alene.

Dommen etter gjerninger gjelder dem som vendte det døde øre til frifinnelsens evangelium. Mennesket er selv skyld i det evige «utenfor», 21;8, 22:15. Bortvisningen omfatter også dem som forførte menneskene med menneskers visdom – med løgn og bedrag, 16:5-7, 18:20, 22:11. Dommen er grundig dokumentert i det himmelske bibliotek. Det må være stort!

Antikrist - Jesu Kristi vrengebilde

Jødedommen har ingen anti-messias. På historiens arena opptrer en tyrannskikkelse som krever tilbedelse, ødelegger templet og forfølger de troende (Daniels bok og Antiokus IV Epifanes).

I kristen apokalyptikk opptrer satan som Guds motstander som anti-Kristus i menneskeskikkelse (jf Dan 7:2). Han ligner Kristus, men er et vrengebilde av Kristi komme, virksomhet og tilsynekomst (parusi). Spørsmålene om antikristens tilsynekomst og Kristi gjenkomst står sentralt i den nytestamentlige historieteologi. Vel så nærgående er spørsmålet: Hva kjenner tegner antikristens kirkeødeleggende virksomhet? Svaret forutsetter kunnskap om forholdet Kristus og kirken.

I Nytestamentet er benevnelsen antikrist brukt i omfattende mening om vranglærerne (1 Joh 1:18) og i avgrenset mening om en bestemt personmakt (2 Tess 2:7a). Johannes har nevnt ham i brevene, 1 Joh 2:18, 22, 4:3, 2. Joh 7.

Hovedtekstene er Mk 13:3-23, Mt 24, Lk 21, 2 Tess 2:1-12. Åp 13 og 17 viser til læretradisjonen med utspring i Jesu undervisning om antikristens kirkeødeleggende virksomhet.

Antikrist utgir seg for å være Gud, Dan 9:27, 11:31, 12:11. Se Mt 24:15, Mk 13:14. Jf dyrets bilde, Åp 13:14ff. Referansen til Daniels bok er tydelig: Dan 7:8, 11:36.

Antikrist er syndens menneske og fortapelsens sønn, som "setter seg i Guds tempel og gir seg selv ut for å være Gud", 2 Tess 2:4. Jf Åp 13:1, 5. Joh 10:34-36. 1 Kor 8:5f.

Denne hovmotsånd er virksom i Guds tempel som er Guds kirke og Åndens bolig på jorden, 1 Kor 3:16ff, 1 Tim 3:15, 2 Tim 2:20, osv.

I aposteltiden var keiseren det personifiserte uttrykk for denne blasfemiske maktutfoldelse og et varsel om Kristi gjenkomst. Gjennom endetiden skal menighetens gudstjeneste (el liturgi) bekrefte den antikristelige rettssuverenitet og avgudsdyrkelse.

Antikrist er «den lovløse» som erstatter Kristi undervisning ved hjelp av menneskers interesser og behov. Det gjør han ved å kontrollere og forlede apostlenes etterfølgere i prekenembetets gjerning, dels ved å avskaffe den tilregnede rettferdighet som evangeliet åpenbarer, dels ved å tilsløre og forvrengte den rett utlagte Skrift, som Herrens apostler har gitt videre til kirken. Slik oppnår han *hensikten*: Menneskene må for all del ikke lære åpenbaringsordets Gud å kjenne gjennom den han utsendte, Jesus Kristus.

Virkningen viser seg på flere måter: Frafall (2 Tess 2:3, 10-12), lovløshet (2:7), villfarelse (2:11), forførende tegn og undergjerninger (Åp 13:13, 16:13f. Jf M24:24, Mk 13:22, Joh 8:44). Virkningen er det sikre forvarsel om Kristi gjenkomst.

Men hvem er den maktinstans «*som holder igjen*», 2 Tess 2:7 (to katekjon)? Staten kan det ikke være, for staten er underordnet "syndens menneske", og heller ikke evangeliet som først skal forkynnes for alle folkeslag. Det er en englemakt som holder igjen – *erkeengelen Mikael*, Åp 12:7-9, jf Jud 9, Dan 10:13, 21, 12:1.

Antikristens virksomhet øker i styrke før Kristi gjenkomst, Åp 19:11ff. Jf 2 Tess 2:3, 6, 8. Da skal han «åpenbares», men Kristus tilintetgjøre ham. Men når?

Et Luther-ord til ettertanke: «Antikrist rår i Guds tempel hvor prest og menighet underkaster seg menneskers lærdommer og påbud, som om deres verdslige maktbruk er kirkens vern og trygge borg. De tilslører Kristus – troens rettferdighet, gjør Midleren til en lovgiver, forvrenger evangeliet og sakramentenes bruk, og bruker syndsforlatelsens evangelium til hån og spott. Men kirkens beskytter og verger er alle dager ingen annen en han som sa: "Gå bort fra meg, satan!" (Luthers preken 18.2.1537 – WA 45, 25-47)

KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN

En Herrens engel – utsendt av Kristus – ga Johannes det budskap som han skrev ned og ga videre til Herrens tjenere. I denne tradering plasserer Johannes seg selv i en traderingsrekke med utspring i himmelen, Åp 1:1, 22:6, 16. Jf Joh 7:16, 8:28f. Lærens legitimitet og troverdighet beror på den trofaste formidling fra Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse (19:13, Joh 1:1, 14) og det Guds slaktede Lam (kap 5).

Joh 4:34 – Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** – De gjerninger jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg. (6:44, 7:28. 8:26, 29, 42. 10:36, 12:45, osv. **Apg 3:26** – Gud sendte sin tjener først til dere. Rom 8:3. 2 Kor 2:17, 1 Joh 4:9, osv.

Faderens sendelse av Sønnen er forutsetningen for apostlenes sendelse, og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet.

Joh 17:18 – Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. **V 21** og 23. 20:21. **Apg 19:22** – Han sendte to av sine medhjelpere. Jf 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv. **2 Kor 2:17** – sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f.

Adressat-kirkene hadde eksistert lenge nok til å ha hver sin historie, som Johannes kjenner og Kristus bruker i sin visitas, 2-3. Kristi visitas hos dem angår hver menighet uavhengig av tid og sted. De er kort beskrevet på en måte som gjør Den Éne Hellige Kirke anskuelig som kirken på stedet. Lokalkirkens betydning øker etter hvert som synene skrider frem.

Guds kirkes egenart

1. *Lokalkirken representerer Guds universelle kirke, men lar seg ikke erstatte eller representere av noen annen menighet.*

Guds ekklesia er ikke summen av menigheter (N 303: nonadditiv), som om kirken er en omfattende organisasjon. Lokalkirken er heller ikke summen av menighetslemmer. Kirkebegrepet mangler her som ellers i Nytestamentet den tredje dimensjon – kirken eller menigheten som et produkt av menneskers verk.

Lokalmenigheten er et handlende subjekt i Guds universelle kirke. Det ordnede gudstjenestefellesskap gjør Guds kirke lokalisert og tilgjengelig, 1,11-13. Samtidig er kirken på stedet hverken stedbunden eller organisasjonsbunden. Denne todimensjonale egenart forklarer hvorfor en syvmet lysestake er kirkens billedspråk fremmed, jf 2 Mos 25:31; 37:17; Sak 4:2.

Kirken er en Guds skapelse underlagt den Menneskesønn som går mellom de syv lysestakene, 1,12f og 20. Denne samtidighet gjør Jesu forbehold til en oppmuntrende formaning. Nikolainen ser dette forbehold i sammenheng med Jesu gudsrrike-forkynnelse: dets nærvær allerede, og dets fullendelse ennå ikke. Denne samtidighet er utdypet og presisert i Åpenbaringsboken. Kirken er på samme tid historisk og overhistorisk, lokal og himmelsk, tidsbundet og evig, syndig og rettferdig. Ved å inkludere vedkommende menighetsengler i menighetene, betoner Johannes på johanneisk vis at kirken er i verden, men ikke av verden, N 12:1ff.

Seks menigheter tok vare på Kristi ord og befalinger i skrøpelighet, hver på sin måte. De blir advart og oppmuntret til å råde bot på manglene, for hvis ikke må han sanere hva mennesker har bygd opp, 2:5. Laodikea-kirken skilte seg ut med selvtilfreds virksomhet, likegyldig overfor den apostoliske læretradisjon fra Kristus. Herren vil inn være det samlende midtpunkt i menigheten, hvis ikke må han forkaste det indifferente kirkefellesskap. Inntil videre

er også hun regnet med i Guds kirke (ekklesia). Felles for de syv menighetene er Kristi menighetsvilkår den kirkebot som innebærer reformer i samsvar med Kristi ord og befalinger. Ved å inkludere menighetsenglene i menighetene betoner sendebrevene at lokalkirken er i verden, men ikke av verden, N 12:ff. Lokalkirken utsettes til stadighet for fristelser og forførelser til å være noe annet enn Jesu kristi kirke. Derfor det et kjennetegn ved en ekte menighet at den er beredt til reformer i samsvar med Kristi ord. "Kom derfor i hu hvorledes du har lært og hørt, og ta vare på det og omvend deg", 3:3.

2. Kirken er en eskatologisk størrelse i verden.

Illustrerende er kapitel 7. Fire engler fikk i oppdrag å sette et segl på de utvalgte panner, de 144 000, 7,1-8. Deretter følger synet av den store, hvitkledde skare fra alle folkeslag, 7,9-17. De to skarene er det samme gudsfolk. Tallet 144 000 og inndelingen i Israels tolv stammer sikter ikke til en jødekirke eller en særgruppe, men til den kjempende kirke under Kristi ledelse gjennom endetidens trengsler fram til gleden, freden og hvilen i den kommende verden. Den store flokk som ingen kan telle, er den triumferende kirke ved veis ende.

Kirken erstatter ikke Israels folk, men er Guds utvalgte Israel i endetiden, 7:3-8, jf 17:14. Hun er den nye pakts gudsfolk som kjennes på den apostoliske læretradisjon fra Herren - "de som har Guds bud og Jesu vitnesbyrd", 12:1-6. Kirken er et folk "av alle Israels barns stammer" og samtidig et folk av alle ætter og stammer, 7:9. Her er ingen erstatningsteologi, jf 17:17; 19:7-9, 11-21. Johannes hørte Guds tjenere og så de beseglede, 7:4 og 9, de som er innlemmet i Israel, Guds utvalgte folk.

Om man med Åpenbaringsboken vil tale om den synlige og usynlige kirke, så lever den historiske kirke under jordiske forhold som den usynlige kirke, hun som Gud alene vet størrelsen på. *Den synlige kirke er i boken den himmelske skare*. I Jerusalem-synet fikk Johannes se kirken enda en gang, og da som Lammets brud, 21:2, 9f.

Altså lever Guds kirke i *to tilstander* - i kamp på jorden og i jubel for Guds trone der fremme. Guds helgener er på jorden, sa Luther om saken. «De hellige» (helgnene) er kirkens eldste selvbenevnelse, 5:8, 8:3f, 13:10, 14:12, 19:18. Jf Apg 9:13, 1 Kor 1:2, 6:1, 2 Kor 1:1, Ef 1:1 osv. De Guds engler som assisterer ved den himmelske gudstjeneste, de sørger for at ingen andre enn Guds troshelgener på jorden får delta med sine bønner i den himmelske gudstjeneste, 8:3f.

3. Kirkens dualistiske særtrekk.

Illustrerende er kapitel 12: Guds kirke på jorden er den forfulgte ørkenmenighet. I likhet med Johannes-evangeliet og 1. Johannesbrev tar også Åpenbaringsboken utgangspunkt i den kjensgjerning at denne verden ligger i den ondes vold. Dragens kirkeforfølgelse er ingen unntakssituasjon, men kirkens *normalsituasjon* i verden. Kirken og dragen er på jorden. Bare Jesus Kristus ble "bortrykket til Gud og til hans trone", 12:5, 9, 12-17. Årsaken til forfølgelsen er kirkens samfunn med Jesus Kristus, hennes førstefødte eller - når bildet veksler - hennes mann, Lammet.

Den uforsonlige motsetning mellom Guds kirke og en gudsfientlig verden kommer til uttrykk i sluttkapitlenes antiteser: Babylon i motsetning til det nye Jerusalem, skjøgen på (antikristus-dyrets rygg" (Åp 17) i motsetning til Lammets brud (Åp 21). Kvinneskikkelsen er et bilde på kirken. Skjøgen er ikke et bilde på frafallskirken, men det antikristelige og gudsfientlige samfunn, den gang representert med keiserkulten i det romerske imperium.

4. Det Kristus-sentrerte kirkebegrep.

Avslutningskapitlene skildrer "Lammets bryllup" med et billedspråk som lar oss ane den uut-sigelige glede, hvile og fred i Guds nærhet - i saligheten. Menighetens, kirkens og hele verdens historie dreier seg om Jesu persons hemmelighet og hans lidende lydighet, død og oppstandelse i en bevitnet historie.

Forhistorien er Israels historie med Messias-løftets oppfyllelse for øye. Messiasbarnets fødsel på jorden (Åp 12) innleder gudsfolkets historie i den nye pakt. Dets grunnvoll er nådepakten i Jesu Kristi død - det Guds uskyldige Lam, stadfestet med Guds vitnesbyrd som reiste ham opp fra de døde, slik Skriftene har sagt. Så er kirkens grunnvoll gjennom endetidens trengsler den rett utlagte Skrift fra ham, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. På dette vilkår - i den trofaste forvaltning av Guds hemmeligheter, er han den levende hjørnestein i kirkens grunnvoll. Mt 16:18, 1 Pet 2:4-6, Rom 9:33, Ef 2:20-22. Jf 1 Tim 3:15. Jesu undervisning gav anledning til den billedbruk han utfoldet i sine syner for sin apostel på Patmos.

Billedbruken i kap 21-22 gjør bruk av *tolvtallet* i beskrivelsen det nye Jerusalem, hvor floden med «livets vann» er den apostoliske læretradisjon med utspring i «Guds og Lammets trone». Også dette er anvendt læretradisjon. Kristus kom for at vi skal ha liv og mer enn nok, Joh 10:10, og kirken er følgelig den hjord som følger hans stemme, v 5, jf Lk 10:16, Rom 10:14-17.

Motstykket til den trofaste kirke er den indifferente kirke, fremmed for bekjennelse i bibelsk mening (homologi) men med det helhetlige hensyn til målestokk og i et reduktivt forhold til apostelordets lære fra Herren (3:15-17). Herrens tukt har da kun en hensikt: å vende oppmerksomhet mot hans nærvær, virksom med sitt Ord i den felles gudstjeneste, hvor Ånden taler til menighetene. Hvis ikke, må Herren forkaste den indifferente kirke med sine selvvalgte reformer.

Først ved Kristi gjenkomst blir Lammets bryllup kunngjort, når det kan feires i det nye Jerusalem. Noen annen brudemystikk gir ikke Åpenbaringsboken anledning til. Dette perspektiv på kirkens Kristus-samfunn og historie er anvendt tradisjon, se 2 Kor 11:2 og 5:25-27.

Rett lære - rett lovprisning

De fire livsveseners lovprisning gjenspeiler kirkens gudstro, 4,8-14. Tilbedelsen av Lammet har kosmiske dimensjoner, N 19:1, 3, 5-8, og "Mose og Lammets sang", 15:2-4. Gud blir lovprist sin frelse, 7:10, og sitt vesen, 7,12.

Rett lovprisning er det overordnede mål for den apostoliske læreoverlevering, 5:2. Årsaken er den gudskunnskap og tro som «Gud og Lammet» er kilden til, gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord. Hvor denne kunnskap gir kjennskap til Guds trofasthet og godhet, der oppstår troens lovsang til den eneste sanne Gud, 4:8, 5:9ff. osv.

Et sentralt tema i boken er "*de helliges bønner*", 5:8, jf 7:15. Den bedende kirke (ecclesia orans) på jorden deltar i en evig gudstjeneste, 11:17f, 13:10, 14:12. Kirken er et kongelig presteskap med gudgitte fullmakter og et gudgitt oppdrag - myndighet til å vitne med Guds Ord om hans velgjerninger i Kristus, og adgang til Gud med bønn og lovprisningsoffer, 2:6, 22:3-5. Jf 1 Pet 2:5, 9, Heb 13:15, osv.

Den himmelske gudstjeneste har sitt liturgiske rom: "Guds bolig", 7:15, 15:8. Det nye Jerusalem er uten et tempel, 21:22f, jf hæren uten våpen, 19:14. Motsetningen til jødedommens dennesidige messiasforventning er absolutt. Hvor Gud er alt i alle, er templet overflødig.

Det er på jorden kirken er Guds tempel og Åndens bolig, 1 Kor 3:16, Ef 2:19ff. I den himmelske gudstjeneste har beskuelsen avløst kirkens sakramentale og åndelige Kristus-samfunn.

Kirkens *forbønner* omfatter martyrene – blodvitnene, de som i Kristi etterfølgelse ga sitt liv for Guds ords og vitnesbyrds skyld, 6:9, 8:3-5. Når vil Herren holde dom? *Hvor lenge* må kirken holde ut på jorden? Dette bønnerop fra den gamle pakt følger kirken i den nye pakt. Hvor lenge? Når vil du komme med den nye himmel og jord? Jf Apg 1:6f, Sal 6:4, 74:10, osv. Slike bønnerop gjenspeiler troens strid i trengselstider, 6:10. Jf 1:7, 22:20, 1 Kor 16:22. Bønnen går i oppfyllelse når tiden er kommet, da dommen skal fullbyrdes, da dommen skal fullbyrdes, 11:15, 17f og 12:10.

Den trofaste kirke

Åpenbaringsboken stadfester det kirkebilde som ellers fins i Nytestamentet. Kirken er det folk som med Kristus til gave etterfølger ham i og utholdende bekjennelse til Kristi ord og befalinger. Følgelig er det svermeri å fremstille kirkens historie som en utvikling fra et lavere, primitivt nivå med idealkirken som mål på et høyere nivå. Et annet svermeri er forestillingen om en idealkirke i begynnelsen som man vil gjenopprette i fremtiden, kalt den gjenforente kirke med basis i evangeliets «kjerne», eller den apostoliske menighet forent i kjærlig forbrødring uten konfesjon.

Forestillingen om trofasthet med forbehold er misforstått kjærlighet og Bibelen fremmed, for åpenbaringsordets Gud er hellig, trofast og sanndru (5 Mos 7:9, Sal 31:6, Heb 2:17f osv).

Åp 14:4 – de som følger Lammet, hvor enn det går. Åp 2:10, 13, 17:14, 19:11. Jf Joh 17, Mt 25:21, 45. Apg 2:42, 1 Kor 4:2, 7:15.

Kirkens historiske kontinuitet består i den *ubeskårne* kirkegrunn, lagt i begynnelsen. Denne grunn er den samme i nå og alltid og i all evighet, det vil si uten hensyn til omstendighetenes krav om tilpasninger i lære og liv. Kristi formaninger i sendebrevene lar oss forstå at kirkens kontinuitet gir rom for variasjon i sakssvarende uttrykk, tro mot sannheten med kjærlighets oppfinnsomhet.

Joh 17:8, 14, 17, 20f – jeg har gitt dem de ord du gav meg, og de har tatt imot dem. Nå vet de i sannhet at jeg er utgått fra deg /.../ Men verden har lagt dem for hat, for de er ikke av verden, likesom jeg ikke er av verden. /.../ Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet. /.../ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro jpå meg. **Apg 2:42** – Trofast holdt de seg til apostlenes lære... **Ef 2:20f** – Dere er bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, men hjørnesteinen er Kristus Jesus selv. Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel.

Utelukket er kirkefelleskap med rom for læretillegg på menneskers vilkår. Denne eksklusivitet markerer kirkens samfunn med den Trofaste og Sanndrue, han som er Alfa og Omega, Begynnelsen og Enden.

3:7 – Dette sier Den Hellige og Sannferdige, han som har Davids nøkkel, han som åpner, så ingen kan stenge, og stenger, så ingen kan åpne. V 14. **Joh 3:20** – den som gjør det onde, hater lyset og vil ikke komme til lyset, for at hans gjerninger ikke skal bli avslørt. **Ef 4:15** – Vi skal være tro mot sannheten i kjærlighet (Sv Kyrkobibel).

På troskapens vilkår fremstår apostolatets kirke i det gudstjenestefellesskap som holder fast ved apostelordets lære fra Herren. Oppmuntret av hans ord, viser menigheten sin ekthet ved å rette på mangler, alltid beredt til å la seg reformere i samsvar med læren mottatt fra Herren Jesus.

Joh 14:21 – den som har mine bud og holder dem, han er det som elsker meg. Og den som elsker meg, skal elskes av min Far. Også jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham. V 23f. **1 Kor 10:16f** – Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det oss ikke del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det ikke del i Kristi legeme? Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme, for vi har alle del i det ene brød.

Menigheten holder Herrens Nattverd – takksigelsens måltid - i samsvar med hans ord og bud. Da har Guds kirke uansett tid og sted samfunn med «Lammet som er slaktet» (Åp 5:12), og er den lovprisende kirke underveis mot Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (jf Joh 2:19-21).

Det er med sin lære Faderen Kristus forener Guds Ene Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Dette Kristus-samfunn gir adgang til Faderen uten noen vår kvalifikasjon (Ef 2:18, 3:12). Kristi kirkeenhet består i hans ofrede legeme og blod, som i den forsamlede menighet blir rakt frem under brødets og vinens skikkelser og mottatt med munnen. Denne forening i tidens løp begrunner saligprisen, **Åp 19:9** - «salige er de som er innbudt til Lammets bryllups-måltid».

De fem særtrekk ved kirken i åpenbaringsboken

De er det normative, det nonadditative, det eskatologiske, det dualistiske og det kristologiske trekk (N). De hører sammen i Guds Ene Hellige Kirke.

Det normative trekk: Apostlenes lære fra Kristus.

Normen fremgår allerede av bokens innledning, **1:2f** – Johannes «har vitnet om Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd, hva han har sett». Apostlenes lære fra Kristus er den kritiske norm gjennom hele Åpenbaringsboken (jf Joh 1:14, 1 Joh 1:1, 3).

Kirkens troverdighet beror på «det troverdige vitne, den førstefødte fra de døde /.../ som har løst oss fra våre synder med sitt blod», v 5. Med sin munns skarpe, tveeggede sverd borger han for kirkens seier i endetidens sluttoppgjør (1:16, 2:16, 19:15, 21). I kraft av sin person og sitt verk har Kristus «gjort oss til et kongerike, til prester for sin Gud og Fader», v 6.

Den trofaste etterfølgelse begrunner Kristi menighetsdiagnoser. Trofasthet medfører motgang og lidelse for Kristi skyld. Et eksempel er Johannes selv, forvist til Patmos, v 9. Men seieren venter dem som «følger Lammet, hvor enn det går», 14:4, 12. De våker over og bevarer troens rettferdighet, gitt i dåpen (7:14), og de praktiserer den i forsakelse og tro (7:9, 14ff, 16:15, 19:8). De er frikjent for Kristi skyld allerede (1:5, 5:9, 12:11) og helliget i rettferdige gjerninger (19:8). Siden deres navn står skrevet i Livets Bok, holdes ingen rettergang mot dem (3:5f, 20:12, jf Dan 7:10b, 12:1-3, Mt 25:34, Rom 8:15-17, Ef 1:4). Uten frifinnelsen i Lammets blod, mottatt i tro, blir menneskene dømt etter gjerninger (20:12, 22:12). Da er Guds hellige lov målestokken (v 15, jf Mt 8:12, osv).

Den røde tråd i endetidens historie er den bekjennende kirke – apostolatets kirke. Seierens vilkår er den uforbeholdne og utholdende bekjennelse til apostelordets lære fra den korsfestede og oppstandne Kristus (6:9, 12:11, 13:10, 14:12, 18:4, 19:10).

Normen er som nevnt fremstilt i bilder: Det nye Jerusalem med de tolv portene i bymuren og apostlenes navn skrevet på den (21:14), og elven med livets vann som utgår fra Guds og Lammets trone (22:1). Bymuren betegner kirkens læreforsvar i kraft av apostelordets lære fra Skriftens Herre (jf Jes 12:1, 3, 55:1, Jer 23:1f, Esek 32:2f, 47:9, 12, Sak 11:4f. Se Joh 7:37-39, 10:10:1f, 8-10, jf Mt 21:33). Kilden i Gud begrunner apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet under skiftende forhold i tidens løp. Billedbruken bekrefter Jesus-ord i Johannes-evangeliet:

Joh 7:16 – Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg. **V 37**: Om noen tørster, han komme til meg og drikke. **8:28** – Når dere har opphøyet Menneskesønnen, skal dere forstå at JEG ER og at jeg ikke gjør noe av meg selv, men taler slik min Fader har lært meg.

Den trofaste kirke gjør ikke noe av seg selv, men holder fast ved apostelordets lære fra Kristus i lære og liv, Gud til ære. Årsaken er ingen egenskap eller defekt ved bekjennerne, men gudmennesket «Jesus Kristus, det troverdige vitne (1:5, 3:14), som etter sin menneskenatur er kirkens verge og fremste martyr (Joh 18:37, jf Antipas, 2:13).

Det nonadditive trekk: Guds kirke i nåtid trer frem som lokalkirker

Guds universelle kirke er en virkelighet. Hun er ikke summen av lokalmenigheter, men fremtrer som lokalmenigheter. Hver for seg er de samtidig den universelle kirke i den felles gudstjeneste på stedet. Delen er helheten. Noen forklaring gis ikke.

Tempelofringene i det gamle Jerusalem var skyggebilder av Den Kommende, som med sin offerdød avskaffet dem med den nye pakt i hans hellige blod. Han er Menneskesønnen, virksom i den forsamlede menighet. Han holder menighetsenglene i sin høyre hånd og går mellom de syv lysestakene. Prekenembetets utøvere og menighetene hører sammen i den samme Kristus-virkelighet (5:6, 9, 12). Kirken er Kristi legemes tempel og Åndens bolig, Han er templets Herre og kan fjerne det sendebud og den menighet han vil. Kristi visitas gir klar beskjed: Holder ikke menigheten fast ved hans befalinger, mottatt i apostoliske ord, er gudstjenestefellesskapet forgjeves. Gud er Gud – og ingen annen (jf Første bud).

1:20 – De sju stjerner er englene for de sju menigheter, og de sju lysestaker er menighetene selv (jf 12f, 16). **2:1, 5** – Dette sier han som holder de sju stjerner i sin høyre hånd, han som går omkring blant de sju lysestaker av gull. /.../ Vend om og gjør igjen dine første gjerninger! Ellers kommer jeg over deg og tar lysestaken din bort – hvis du ikke vender om. Jf Mt 5:15, 7:27, Heb 10:31, Esek 13:10-16.

Det nonadditive trekk ved kirken er konsekvensrikt. Tilhørighet gis av nåde på Guds vilkår. Utelukket er kirkevirksomhet på menneskers vilkår.

1 Kor 3:16f – Vet dere ikke at dere er Guds stempel, og at Guds Ånd bor i dere? Der som noen ødelegger Guds tempel, skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og det-te tempel er dere. 2 Kor 6:16, 1 Pet 2:5.

Ef 2:21 – Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel, og gjennom ham blir også dere bygd opp til en bolig for Gud i Ånden. **1 Tim 3:15** – du skal vite hvordan en skal ferdes i Guds hus, som er den levende Guds menighet, sannhetens søyle og grunnvoll. Rom 12:5, 1 Kor 10:16f, osv).

Lokalmenigheten er både historisk og overhistorisk, både tidsbestemt og evig, syndig og rettferdig, jordisk og himmelsk. Denne samtidighet kan gå tapt, og kirken fremstå som løgnkirke med rom for religionsimporter og samfunn med avgudene.

17:1f, 5, 15f – «Kom, jeg skal vise deg hvordan den store skjøgen får sin dom, hun som troner ved de veldige vann. Jordens konger har drevet hor med henne, og hennes horeliv har vært som berusende vin for dem som bor på jorden.» /.../ På hennes panne stod skrevet et navn med skjult mening: «Babylon den store, mor til skjøgene og all styggedom på jorden.» /.../ «Vannene du så, der skjøgen troner, er folk og folkemasser og nasjoner og mennesker med ulike tungemål. Og de ti hornene du så, og dyret, de skal komme til å hate skjøgen, legge henne øde og gjøre henne naken, spise hennes kjøtt og brenne henne opp med ild. 19:2, 14:8.

Ektheten må prøves. Menigheten kan ha de ytre, gudgitte kjennetegn i korrekte former, men formene tilsløre hjertenes frafall. Ekthetens kjennetegn ligger i den kristnes forhold til Kristus som gave og eksempel.

3:3 – kom derfor i hu hva du tok imot og fikk høre. Ta vare på det og vend om!

Det eskatologiske trekk: Den jordiske kirke i nåtid den himmelske kirke i framtid

Denne samtidighet i tidsløpet kommer klarest til uttrykk i kap 7. De fire englene får i oppdrag å sette merket på pannen til de 144 000 Guds tjenere (v 1-8). Deretter ser vi den store hvite skare fra alle folk og tungemål (v 9-17). De 144 000 representerer den sanne jødedom i den gamle og nye pakt. Det samme gudsfolk for Guds trone er på jorden den stridende kirke gjennom endetidens trengsler.

Kongenes konge er den stridende kirkes beskytter og verge gjennom endetidens trengsler, og derfor er den kjempende kirke samtidig den triumferende kirke ved vandringens mål. Guds kirke trer synlig frem og er lokalt tilgjengelig i den forsamlede menighet med Guds kirkes kjennetegn, og samtidig er hun den usynlige kirke der fremme. Den kirke som lider trengsel her, er Lammets brud i det nye Jerusalem. Ikke engang døden skiller dem. Også dette trekk er apostolisk læretradisjon fra Kristus (jf Mt 25:34, Rom 8:17, Ef 1:4, osv).

21:2, 9f – Og jeg så den hellige by, det nye Jerusalem, stige ned fra himmelen, fra Gud, gjort i stand og pyntet som en brud for sin brudgom. /.../ «Kom, jeg vil vise deg bruden, Lammets hustru.» I Ånden førte han meg opp på et stort og høyt fjell og viste meg den hellige by Jerusalem. Den kom ned fra himmelen, fra Gud.

Den ene, hellige kirke har altså de to livsformer som begrunner Luthers utsagn om de hellige (helgenene) som bor her på jorden. «De hellige» er kirkens eldste selvbennevnelse. Allehelgensdag er Alle troshelgenes dag, gitt oss til forbilder i troens gode strid.

Apg 9:13, 32 – dine hellige i Jerusalem /.../ de hellige i Lod. Rom 1:7. 1 Kor 1:2, osv.

Gud alene er hellig, 4:8, 15:4. Ved dåpen og troen er Jesus Kristus – Den Hellige og Rettferdige (Apg 3:14) - vår eneste hellighet og rettferdighet for Gud. Guds helgener lever med Kristus til gave, helliget og frikjent ved dåpen og troen i ham. Dette nye liv er den *første* oppstandelse. Helliget i Guds hellighet, bor Guds Ånd i Guds troshelgener og gjør dem hellige. De blir hva de er: Hellige og rettferdige for Gud

19:7-9 – Tiden er kommet for Lammets bryllup! Hans brud har gjort seg i stand, og hun har fått en drakt av skinnende rent lin.

Linnet er den rettferdighet som er blitt tilregnet de hellige (e Sv Kyrkobib. Grunntekstens «di-kaiomata», flertall, refererer til kirken, representert ved lokalmenighetene). 22:11. Jf Jes 61:10, Esek 16:10, Sal 45:14f. Mt 22:11f.

20:6 – Salig og hellig er den som har del i den første oppstandelse. Over dem har den annen død ingen makt. 7:14 – Dette er de som kommer ut av den store trengsel, og som har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod. **22:11** – La den rettferdige fortsatt gjøre det som er rett, og den hellige fortsette i helliggjørelse.

De hellige er den bedende, bekjennende og tjenende kirke, hvor kristne hver for seg er liturger og diakoner, slik Guds gode engler er det for Gud. De hellige kjenner den trofaste Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Med ham til gave tar de del i den himmelske liturgi allerede, og deres bønner stiger lik røkelse opp til Gud på tronen.

5:8 – Da (Lammet) tok boken, falt de fire vesener og de tjuefire eldste ned for Lammet. Hver av dem hadde en harpe og gullskåler full av røkelse, det er de helliges bønner. 8:3f. **14:12** – Her gjelder det at de hellige står fast, de som holder seg til Guds bud og troen på Jesus. Jf 2:19, 11:18, 13:10, 19:5, 10, 20:4, 6, 21:9, 22:3. 2 Pet 1:5f.

Det dualistiske trekk: Verdens motstand er kirkens normalsituasjon

12:5, 9, 12f – Da fødte hun et guttebarn, som en gang skal styre alle folkeslag med jern-stav. /.../ Den store drake ble styrtet, den gamle slange, han som kalles djevelen og satan og som forfører hele verden /.../ Derfor skal dere juble, himler og dere som bor i dem! Men ulykkelige jord og hav! For djevelen er kommet ned til dere, og hans vrede er stor, fordi han vet at han bare har en kort tid igjen. Da draken så at den var kastet ned på jorden, forfulgte den kvinnen som hadde født guttebarnet.

Kirken og dragen har samme bosted, klart beskrevet i kap 12. Siden verden ligger i det onde, må kirken på jorden være den motarbeidede, forfulgte, betrungte og lidende kirke. Kun kirkens Herre er den opphøyde. Motstand på grunn av «Guds ord og Jesu vitnesbyrd» stadfester troens glede for samfunn med Kristus i hans lidende lydighet. Også denne virkelighetsorientering er apostolisk læretradisjon. Jf Joh 16:22, 33. 1 Joh 2:13f, 4:4, 5:4f. Nådelønnen venter! Mt 5:11f, 23:34, 25:34, Apg 7:52, osv).

Et annet situasjonsbilde gjelder *villydyret*, som sammen med *den falske profeten* forfører og villeder menneskene. De gjør motstand mot «Jesu vitnesbyrd», som er profetiens Ånd (19:10). Men hvilken fiendemakt kan denne billedbruk handle om? Svaret må være det antikristelige og gudløse samfunn, som den gang var forkledd i den romerske keisermakt og dens keiserkult med bekjennelsen: «Cæsar kyrios!»

Det ble ikke funnet løgn i deres munn som følger Lammet, hvor enn det går (14:3, 5. Jf den apostoliske regel, Apg 5:29). Det er kirkenød hvor kirkefelleskapet stiller seg i et likegyldig forhold til apostelordets lære fra Kristus. Lik Laodikea-kirken er fellesskapet tilfreds med et gudstjenestefellesskap tilpasset menneskers idéer, forventninger og behov. Kristus vil inn og være dens sentrum, men uten kirkebot, må Kristus – Den Trofaste og Sanndrue, forkaste den troløse løgnkirken.

3:16 – du er lunken, ikke kald og ikke varm. Derfor vil jeg spytte deg ut av min munn. 19:20f, 21:8, 27, 22:15. Mt 12:30.

Guds fiendemakter fører krig mot Guds kirkeskare på jorden, så langt Gud tillater. Klimaks nås i oppgjøret mellom Babylon og Lammet (kap 17); på den ene siden villdyret alliert med jordens konger og deres arméer, og på den andre siden rytteren på den hvite hest med sin våpenløse kirkehær (kap 19); på den ene siden den store skjøge og på den andre siden Lammets kirkebrud (kap 21).

17:6 – Babylon den store /.../ var beruset av blodet fra de hellige og fra Jesu vitner. 13:17, 18:24, 22:9.

Makter og myndigheter i denne verden med dens religioner, livssyn og dominerende idéer frister kirken med fordeler, om bare kirken vet å bekjenne Kristus med krevde forbehold i lære og liv. Ettergivenhet medfører avgudsdyrkelse, gudsbespottelse og misbruk av Guds navn i tillit til gjort gjerning, 18:23. Den verdenstilpassede kirke tilslører Guds kirkes underfulle handlinger ved å tilby surrogater fremfor ekte saker. Med tapt troverdighet vitner kirkeimitasjoner om satans makt (potestas diaboli), 13:5-8, 11-18, 22:9. Skjøgekirken er et uunngåelig endetidsfenomen, for forførelser må komme, 17:3-5. Likeså uunngåelig er den forakt og motstand som blir den trofaste kirke til del, 16:9, 11, 21.

Jesu etterfølgere motstår sataniske kirketilpasninger i lære og liv (jf Mt 4:1-11). De stadfester med livets vitnesbyrd Guds trofasthet med håpet for øye, 16:15, 19:9, 22:6, 14 (presens) og 18f. De "er som jomfruer" uten lyte, 14:14f. Det er disse som i egentlig for-stand hører Kristi røst, 14:2 og 13 (jf sendebrevene og Joh 10). Derfor priser Kristus dem salig, 12:10-12, 14:13, jf Mt 5,1ff.

Megetsigende er scenen i *kap 19:11ff*. Villdyret med sine hærer står samlet, klar til å stride mot Kristus. Han er rytteren på den hvite hest og bærer navnet «Guds Ord». Navnet betegner gudmennesket i sin handlende allmakt, en gang skjult i Jesu avmakt på korset (v 13). Hans kledning blodig etter hans offerdød for verdens synder. Han er det evige evangelium som engelen forkynte for alle folk på jorden (14:6). Etter sin oppstandelse og himmelfart er han høvdingen for Guds hær, «kongenes Konge og herrenes Herre», og han er kirkens verge og beskytter på jorden (jf Israels vogner og hestefolk, 2 Kg 2:12, 13:14).

Hæren hans står oppstilt bak ham på hvite hester og kledd i linklær – i den tilregnede rettferdighet (19:8), men uten våpen. Fra hans munn utgår hans ord – det skarpe, tveeggede sverd. Vi forventer et slag, men slaget uteblir, v 21, for seieren har han allerede vunnet. Kirkens gjensvar i himmelen og på jorden er den nye sang, om «Lammet som er slaktet» (5:9ff).

19:16 – Halleluja! For Herren er blitt konge, vår Gud, Den Allmektige. 17:14. Jf 2 Mos 14:19, Sal 34:8. Jf dåpsformaning, 1 Kor 10:1-13. **12:10f** – Seieren og kraften og riket tilhører fra nå av vår Gud, og hans Salvete har herredømmet. For våre brødres anklager er styrtet, han som anklaget dem for vår Gud dag og natt. De har seiret over ham i kraft av Lammets blod og det ordet de vitnet... Jf 2:26f, 3:21, 20:4. Mt 19:28 (Herrens apostler), Joh 17:24. 1 Kor 6:2, 2 Tim 2:12, osv.

Det kristologiske trekk: Kirkens historie tilhører Kristi gjenløsergjerning

Kirkens forhistorie er Israels historie i den gamle pakt med dens skyggebilder om den kommende Messias og Guds folk (el kirke) i den nye pakt. Kirken i den nye pakt har sitt utspring i inkarnasjonen – i Ordet som ble menneske i Sønnens overnaturlige unnfangelse og fødsel (kap 12).

Kristi lidende lydighet i fornedrelse og trengsel er Kristus-mønsteret i apostolatets kirke og etterfølgernes livshistorier. Deres utvelgelse kan ingen vite eller beskue i forkant. Den er likevel en kjensgjerning som Jesus fremstiller i etterkant (a posteriori). De kommer fra den store trengsel hvor troen øves i tillit til den Oppstandnes ord og befalinger. Det er i menighetens gudstjenestefellesskap Kristus bereder sin kirkebrud til Lammets bryllupsmåltid (kap 2-3, jf Ef 5:25-27, Gal 3:26f).

7:14 – Disse er de som er kommet ut av den store trengsel og har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod (1:5, 5:9, 12:11, 22:11b. Jf 1 Joh 1:7).

I kirkens historie fins en individualistisk og jeg-sentrert brudemystikk. Hvor «jeg» er bruden, blir troen en tro på troen – «min» tro, bekjennelsen blir til et vitnesbyrd begrunnet i opplevelsesmystikk, eller troen blir en privat lykkefilosofi og verdensflukt. Denne jeg-sentrerte, selvbestemte og selvbekreftende tro er Bibelen fremmed. Kirkens tro er «vår hellige tro» begrunnet i en bevitnet Jesus-historie, slik Gud hadde lovt gjennom sine profeter i den gamle pakt.

Åpenbaringsordets levende Gud er virksom med sitt skapende ord i en dennesidig historie. Kirkens hellige tro er en Guds skapelse, skapt ved Guds ord hos dets hørere. Hellig er denne tro – ikke fordi den er dyrebar for «meg», men fordi den er *Guds tro*. Jesu oppmuntringer til å holde ved det ord de har mottatt fra ham og «høre hva Ånden taler til menighetene» gjelnder Guds kirkes kjennetegn i en dennesidig, jordisk historie – historien om menneskers bruk av Guds Ord og Sakrament i den forsamlede menighet, og om troens øvelse, enhver i sitt jordiske kall. Troen kan være svak, men sammen med den bekjennende kirke holder den fast ved Guds ord, stoler på Kristi fortjeneste og tar del i kirkens sakramentale gudssamfunn, hvor nattverdlovprisningen istemmer den himmelske lovsang:

19:9 – Salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid. Joh 3:29f, 2 Kor 11:2, Ef 5:25-27, Kol 1:28. Jf Apg 2:42, Mt 28:20, Ef 2:20, osv). **5:13** – «Ham som sitter på tronen, og Lammet tilhører velsignelsen og prisen og æren og kraften i evighetenes evigheter».

HÅPET I ÅPENBARINGSBOKEN

Håpet kan sammenfattes i fem punkter:

- **Enden er nær.** Åp 1:3, 3:11, 16:15, 22:12, 20.

Åpenbaringsordets Gud overskuer alt i det evige nu. Sett fra Guds side er denne verdens ende alltid nær (Sal 90:4, 2 Pet 3:8, 1 Joh 5:20). Sett fra menneskers side – uten å kjenne åpenbaringsordets Gud, er denne verdens undergang en trussel (Lk 21:25, Åp 6:12ff). Men sett fra deres side, som ved dåpen og troen har barnerett hos Gud og kjenner ham i hans trofasthet, er denne verdens ende en stadig oppmuntring til trøst og frimodighet (Åp 2:10, 3:11, jf 1 Pet 4:13, Lk 21:28, osv). Etter troens gode strid under syndefallets kår, følger synet av Guds herlighet på den nye jord, og i en glede, hvile og fred som overgår all forstand. (Åp 21:3f, 22:4, 19:7,

Det apokalyptisk billedspråk henviser til fenomener og personer i samtid, og varsler med dem Jesu snarlige gjenkomst. Denne nærhet i tid står i et spenningsforhold til de begivenheter som går forut for gjenkomsten og forskyver den i fremtid.

Antikrist-dyret kan være keiser Domitian, den syvende i rekken av romerske keisere, 17,7-11. Forgjengeren Titus regjerte bare "en kort tid", mens Nero - den siste av fem keisere - "er

falt", 17,10f. Også andre forklaringer er mulige, men adressatmenighetene oppfattet meningen. For dem var heller ikke dyrets tall (666) en gåte. De var klar over å leve i den siste tid.

- **Kirkens trengsler i endetiden (véene) varsler Jesu synlige gjenkomst.**

De synoptiske apokalypter betoner Jesu synlige gjenkomst i sin Guddoms herlighet. I Åpenbaringsboken er dette budskap ikledd et billedspråk som overstiger mennesketankens muligheter. Dermed har den synoptiske apokalypter fått en ny form (N Åp 6:1-17 = Mk 13:4-27, jf Mt 24, Lk 21). Synene utdyper Jesu disippelundervisning i et tilbakeskuende perspektiv på Det gamle testaments skrifter om saken.

Antikrist er virksom gjennom kirkens historie samtidig med de katastrofer som innevarsler den siste, avgjørende konfrontasjon mellom antikrist og Kristus. Forklaringen til antikristens virksomhet fremgår av den helhetlige fremstilling. Ved hjelp av syvtalls-rytmer har Johannes ordnet det apokalyptiske tradisjonsstoff om hendelsene forut for Dommens dag, like fra Egyptens straffedommer og de mange profetier i Det gamle testamente og frem til jødiske og urkristelige apokalypter (Mk 13 par). Syvtallsrytmer i en trinnvis oppstigning og nedstigning er et bevisst litterært verk fra apostelens side (N 296). Slik fremstiller han Lammets offerdød, som skapelse og gjenløsning dreier seg om: Paktens ark, sett i «Guds tempel», 11:19, hvor kirken trer frem som apostolatets kirke.

Den troende kirke på jorden er «Guds tempel», hvor paktens ark er Kristi underfulle nærvær i den forsamlede menighet, virksom til stede i sakramentets skikkelser. Han nærvær garanterer den endelige seier og «de helliges» inntog i den kommende verden. Endetidens trengsler er forvarsler om Jesu synlig gjenkomst, og reiser spørsmål om «hvor lenge» (Åp 6:10. Jf Sal 6:6, 35:17, osv.)

- **Endetidshistorien omfatter skaperverket og menneskeheten, og angår hvert menneske og især kirken på stedet.**

Til forskjell fra Jesu undervisning den gang (Markus-apokalypten), meddeler Jesu syner til Johannes en helhetlig fremstilling av verdenshistorien med dens naturkatastrofer. Fremstillingen gir inntrykk av *gjentagelser* i tre parallelle synerekker: Først de syv segl (6-7), deretter de syv basuner (8-10), og til slutt de syv vredesskåler (15-16).

Har Johannes presentert endetidens historie i en forenklet disposisjon? Har han forkortet tidsperspektivet på de katastrofer og straffedommer som går forut for enden? (Eks GBornkamm.) Forstått som gjentagende bruk av samme tradisjonsstoff kommer ikke denne tolkning til rette med *veksten* i synerekkene, som dessuten mangler en avslutning eller markert overgang (se 8:1-5, 11:15-19, 16:17-21).

En annen tolkning betrakter som en *spiral*, hvor dreiningene øker i omkrets og leder til høyere nivå. Denne tolkning overser tidsperspektivet i parallelle skildringer av "verdens" og kirkens historie, hvor verdens gang følger kirkens erfaringslinje gjennom endetiden (kap 7, 12-13, 17-18. Jf N 297.)

Vi er tilbake til frelseshistoriens evige høydepunkt og midtpunkt. Synenes disposisjon og oppbygning er formet som en oppstigning til epifanien i 11:19: Synet av paktens ark i Guds tempel, hvor Gud bor. Dette syn er Jesu trøstemotiv i hans kirkevisitas. Synet bekrefter og garanterer trengselstidens slutt og den endelige seier, som allerede er vunnet med Jesu offerdød og seierrike oppstandelse. Jf 1 Sam 4, Jer 3:16-19.

Etter dette syn følger den trinnvise nedstigning i nye, intensiverte trengsler fram til enden. Da kommer Kristus synlig i sin Guddoms herlighet og bringer den nye jord hvor Gud vil bo med sin rettferdighet, og la hans velsignede få skue Gud og Lammet, evig befridd fra Guds fiendemakters tyranni under syndefallets kår, 21:2-4.

Vi merker oss at *tiden* er en kvalitet ved skaperverket, 10:6. I tiden blir "Guds hemmeligheter" fullbyrdet, en gang forkynt ved Guds profeter i den gamle pakt, 10:7. Fullbyrdelsen skjer ikke i en hinsidig idéverden, men i en *dennesidig* historie, hvor apostolatets kirke trer fram i Guds frelsesplan som ordnede gudstjenestefellesskap, 11:17 og 17:13 og 17. Tiden skrider frem mot Herrens dag, 16:14f, men forut for hans synlige komme skal verdenshistorien kunne ut i et kosmisk drama. Dette apokalyptiske perspektiv i 6:12-17 bekrefter den apostoliske læreoverlevering fra Jesu disippelundervisning, jf Lk 21-23.

- **Kristi endelige seier over Guds fiendemakter**

Antikrist-dyret er det eneste sikre forvarsel om Kristi gjenkomst. Det er ikke de mange slags katastrofer som er kirkens trussel i endetiden, men antikristens forførende virksomhet. Det er felles for alle tidens tegn at de varslende enden i nåtid, ledsager kirken i tidens løp og tiltar i styrke og omfang.

Åpenbaringsboken lest i samtid, ga klare referanser til Antiokus IV Epifanes og keiserkulten, og likeså til de kristenforfølgelser som keiserne Nero og Domitian iverksatte. Despotene den gang og senere representerer antikrist med institusjonell overhøyhet og krav på ufeilbarlighet. Den maktarroganse rammer kirkens fremtreden som apostolatets kirke under Kristi herredømme.

En annen dyreskikkelse er "*den falske profeten*", som ikke lar seg historisere på samme måte (13:11-17; 19:20). Løgnprofeter var kjente aktører, varslet i Jesu undervisning (Mk 13,22 par, jf Mt 7:15-21, 25:13, 26:41). Gjennom aposteltiden fremtrådte de med en selvopphøyet og ufeilbarlig opposisjon til det apostoliske ord fra Herren. En mulig referanse den gang kan være (N) en øversteprest og propagandasjef tilknyttet keiserkulten og en Dea Roma-religion (skjøgen). Uansett inngår antikristens og Roma-Babylons undergang i en hendelsesrekke med ødeleggende følger for jorderiket og kirken på denne jord.

Forholdet stat og kirke gjennom historien arter seg som en kontinuerlig kompetansekonflikt. Hver av partene fristes til å gå ut over sitt myndighetsområde og misbruke sin makt på bekostning av den andre. Statsmakten fristes til hor med skjøgen, det vil si å hengi seg til det onde for å oppnå kirkekontroll, 17,1f; 18,3f. I denne konflikthistorie er skjøgen drukken av de helliges blod og Jesu vitners blod, 17:5.

Løgnkirken (el skjøgekirken) er innordnet stats- og folkemakt. Med avguderisk myndighet øver løgnkirkens myndigheter interessekontroll med uinnskrenket jurisdiksjon over menighetens gudstjenestelige ordninger. Denne maktmisbruk rammer kristnes gudgitte nåderett, gitt i dåpen til vern om Guds barns frihet i liturgiske ordninger. Den trofaste kirke svarer med utøvelse av kirkens rett i gudstjenestelige ordninger under Kristi herredømme, 19:6-8, N 22:8f, 18f.

Gud er historiens herre. Han bruker verdens herskere i sin plan, inntil Guds ord er fullbyrdet, 17:13 og 17; 18:24; 19:10. Den seirende part er allerede den kirke som etterfølger Kristus i den apostoliske læretradisjon. Det er i den utholdende bekjennelse (homologi) kirken seirer. Det seirende Guds Lam garanterer seieren når han lar sin vredesdom ramme den gudsfiendtlige statsmakt - dyret, 17:14. Heller ikke da medvirker kirken til seieren, men bi-

våner seieren sammen med Guds gode engleskarer, og sammen med dem lovpriser Gud, 19:1-3, 6-8. Da er trengselstiden over og rettferdigheten skjedd fyldest i Den Høyestes rett, 18:20.

Samtidig med endetidshistoriens drama på jorden utspilles en åndenes kamp i en overjordisk virkelighet. Kristi egentlige motstander er dragen el. satan, som de to dyrene tjener (12:11; 13:4). Satan har forfulgt Kristus fra begynnelsen av (12:3-4), og han forfølger Kristi kirke el medtjenere (12:13-17) inntil Kristi endelige seier over ham, 20:10. Åpenbaringsbokens satanologi er anvendt tradisjon siden Jesu undervisning.

Synerekkene fremstiller den uforsonlige strid mellom den kommende verden og den gamle, mellom Guds folk og verdens makthavere, mellom Guds gode engler og satans engler. Denne dualisme er ellers kjent i apokalyptisk tradisjon, men et særtrekk ved Åpenbaringsboken er Guds gode engleskarer. De opptrer med delegert myndighet under Kristi herredømme, men står som tilskuere til Kristi seier i det endelige sluttoppgjør. Deres delegatmyndighet ligner en pastors myndighet i apostolatets kirke (jf sendebrevenes adressater).

Tusenårsriket (20:4-10)

I Nytestamentet er tusenårsriket dunkelt nevnt på dette ene sted (hapaxlegomenon). Derfor har ikke de evangelisk-lutherske bekjennelser en lære om tusenårsriket.

Det er vanlig å vise til opprinnelsen i *senjødisk apokalyptikk*, hvor et messiansk interim går forut for Herrens dag (eks 4 Esra 7:26-30 og Baruks Åp 39-40). Med denne henvisning har man villet forklare de to oppstandelsene: I den første oppstandelse oppstår de som ikke bøyde seg for dyret. De skal herske med Kristus i tusen år (20:4). I den andre oppstandelse oppstår de andre døde, når tusen år er gått (20:5). De to oppstandelser tilsvarer de jødiske rettferdiges oppstandelse (Jes 26:19 og Luk 14:14) og alles oppstandelse (Dan 12:20).

Åpenbaringsboken følger den inndeling som Paulus mottok og minnet korintermenigheten om (1 Kor 15,23, 42, 51f). *Joh 5:29* skiller mellom "livets oppstandelse" og "dommens oppstandelse", og forkynner alternativet uten å utelukke to oppstandelser.

Den plass som tusenårsriket og de to oppstandelser har i Åpenbaringsboken, følger inndelingen i *Esekiels bok*. Inndelingen gjenspeiler den apostoliske læretradisjon fra Jesu disippelundervisning, men med et bredere underlag enn Esekiels bok. Mine henvisninger knytter Åpenbaringsboken til den apostoliske læretradisjon.

- Verdensbyens undergang: Esek 27 = Åp 17. - Jf Mt 25:34, Lk 8:30, 10:20. Videre: Ef 1:4f, Fil 4:3.
- De hedenske rikers undergang: Esek 28-35 = Åp 19. - Jf Mt 6:13, 22:2, 25:10, Joh 3:29. Ef 5:25.
- Messiasriket: Esek 37:15-28 = Åp 20:4-6. - Jf Mt 19:28, Lk 22:29f, Joh 5:24f. Videre: Rom 8:17, 1 Kor 6:2-5, 2 Tim 2:11f.
- Gog og Magog-krigen: Esek 38-39 = Åp 20:7-10. - Jf Mt 25:41.
- Dommen over folkene: Esek 39:21-29 = Åp 20:11-15. - Jf Mt 16:27, 25:31, 41, Joh 5:28f. Videre: Rom 2:5f, 14:11f, 1 Kor 15:24-26, 54f, 2 Kor 5:10, Fil 4:3. 2 Pet 3:10.
- Det nye Jerusalem: Esek 40-44 = Åp 21-22. - Jf Mt 10:8, 16:18, Joh 3:29, 4:10, 14, 7:37, 8:25. Videre: Rom 3:24, 1 Kor 6:9, 11:2, 15:26, 54, 2 Kor 5:17, 6:16, 18, osv. 2 Pet 3:13.

I likhet med 2. Peterbrev skildrer Åpenbaringsboken de fortaptes skjebne med tilbakeholdenhet på et punkt, 20:11. Guds vredesild rammer i første rekke Guds fiendemakter, 19:20; 20:10, 14f. I sentrum står den nye himmel og det nye Jerusalem som stiger ned på den nye jord. Følgelig er Åpenbaringsboken mer enn en oversiktlig og bred fremstilling av kirkens endetidshistorie.

Boken gir også et utsyn over den triumferende kirke og livet etter Jesu Kristi gjenkomst. Budskapet trøster kirken med Guds virksomme nærvær i den forsamlede menighet, og oppmuntrer til utholdende bekjennelse og et liv i årvåkenhet og bønn (Åp 3:3, 16:15. Jf Mt 25:13, Ef 6:18, 1 Pet 5:8-11). Denne verden går mot sin undergang, som ikke består i tilintetgjørelse, men i nyskapelse (Åp 19:1f, jf Mt 24:29, 35, 2 Pet 3:10-13).

Guds vitnesbyrd er allerede Jesu legemlige oppstandelse (1 Kor 15:20-22). Oppstandelsen stadfester Guds forsoning med verden i Jesu offerdød. Den alene er frelsens grunn og årsak. Likeså stadfester oppstandelsen den rettferdighet som består i Kristi lidende lydighet. Derfor begynner det evige liv med syndenes forlatelse i et gjenopprettet gudssamfunn, mottatt i tro, uten noen vår fortjeneste. Der er Guds rike en foregrepet virkelighet blant kristne, virksomt til stede med Kristus til eksempel, som har elsket oss først.

Det er dette gudssamfunn menighetens virksomhet handler om. Målet er den nyskapte jord hvor Gud er alt i alle. Da skal Guds barn få se Gud ansikt til ansikt og leve i hans nærhet med lovprisning og takk, Åp 7:9f, 19:1f. Der skal livet være befridd fra Guds fiendemakter synd, død og satans rike. Billedbruken lar oss ane en virkelighet som overstiger mennerskers tanker om glede, fred og hvile.

Nytt i Åpenbaringsboken er den himmelske gudstjeneste, Åp 7:9-17. Synet må forstås i sammenheng med bokens fremstilling av forholdet mellom Kristus og kirken. Den himmelske liturgi omfatter troen lovsang på jorden.

I likhet med evangelistenes redaksjon av en bevitnet Jesus-historie, er også den redigerte Åpenbaringsbok Johannes' verk, som i likhet med hans evangelium markerer fronten mot jødisk apokalyptikk og spekulative idéer (jf N 299).

SAMMENFATNING

Jesu Kristi åpenbaringer for sin gamle apostel Johannes er kirkens historieteologi. Et tilbake-skuende perspektiv på den apostoliske læreformidling begrunner kirkens fremtid og håp bortenfor endetidens trengsler og Kristi sluttoppgjør med fiendemaktene. Begrunnelsen er en bevitnet Jesus-historie, hvor Jesu oppstandelse fra de døde stadfester Guds forsoning med verden i Jesu offerdød og hans seier over Guds fiendemakter, slik Skriftene har sagt. Han alene er vår hellighet og rettferdighet for Gud.

Adressater er syv lokalkirker i Lille-Asia, som hver for seg representerer Guds hele kirke i fortid, samtid og framtid. Mottagere er prestekollegienes ledere. Jesus innskjerper den utholdende bekjennelse til apostelordets lære fra ham. Den er målestokken i hans visitas. Seks av menighetene holder fast den mottatte lære fra ham, men i skrøpeligheit hver på sitt vis. Laodikea-kirken skiller seg ut med sin likegyldighet mot apostelordets lære, tilfreds med sin virksomhet innordnet menneskers interesser og behov. Jesus advarer og oppmuntrer til omvendelse og utholdende bekjennelse med den kommende verden øye.

Det motiverende trøstemotiv er Guds løfter om sitt virksomme nærvær hos sitt folk i den nye pakt, skjult under kirkens kjennetegn fra den oppstandne Jesus. Bokens midtpunkt og

høydepunkt er paktskisten, sett i Guds tempel som er Guds kirke og Ånden bolig på jorden. Paktskisten er Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse, led, døde og oppstod på den tredje dag. I kraft av sin offerdød er han Guds slaktede Lam i evighet. Johannes fikk se ham som nå er virksom hvor og når som helst menigheten samles om Ord og Sakrament til gudstjeneste.

Jesus er den davidiske Messias, Herren, Guds Logos (el Ordet) og Menneskesønnen. De sentrale titler i Åpenbaringsboken er *Lammet* og *Herren Gud, den Allmektige* (pantokrator, Gud Sebaot). Titlene markerer det underfulle og unike ved kirkens Kristus-bekjennelse, forøvrig i skarp motsetning til dennesidige messiasforventninger og spekulative idéer og gudsforestillinger. Han er "det troverdige og sanndrue vitne, opphavet til Guds skapning", 3:14.

Nøkkelbegrepet om Jesu seier er «*Lammet som er slaktet*». Siden han har beseiret Guds fiendemakter allerede, utblir striden med satans hærskarer. Guds engleskarer og kirke er tilskuere til Kristi seier. Ordet som er midleren i både skapelsen og dens gjenløsning fra Guds fiendemakter, er også midleren når han kommer med den nye jord. Det blir ikke noe slag, for seieren har han vunnet med sin død på korset. Han stadfester seieren med sitt maktfulle ord mens hans engleskarer og våpenløse kirkehær er tilskuere til det hele. Like suveren er han på Dommens dag, når dommen etter gjerninger stadfester de fortaptes evige «utenfor», som dommen etter gjerninger krever.

Et vrengebilde til Kristus er antikrist. Gjennom kirkens historie opptrer han i en menneskeskikkelse, forfører og bedrar. Forholdet mellom Kristus og kirken gjør antikristens virksomhet gjenkjennelig.

I likhet med Nytestamentet for øvrig handler Guds ekklesia om Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Lokalkirkens liv er Kristus-livet som utgår fra Guds og Lammets trone. Livets elv er en dennesidig virkelighet, gitt i og med apostelordets lære, gitt videre og mottatt gjennom kirkens historie. Derfor gjenstår Lammets bryllup i den kommende verden. Noen annen brudemystikk gir ikke Åpenbaringsboken anledning til.

Målet for kirkens fremtreden som apostolatets kirke er den lovprisning som pågår for Guds og Lammets trone i den himmelske verden. Den troende kirke deltar med «de helliges bønner» i den himmelske gudstjeneste. Her deltar kirken allerede i den lovprisning som omfatter kirken i himmelen og på jorden. Et sentralt emne i de helliges bønner er forbønnen for martyrene, de som må lide fordi de etterfølger Guds ord og Jesu vitnesbyrd..

Åpenbaringsboken stadfester det kirkebilde som ellers fins i Nytestamentet og oppmuntrer til omvendelse og trofasthet. Her som ellers er den bekvemme forestilling om trofasthet med forbehold Bibelen fremmed og uttrykk for misforstått kjærlighet. Kirken er det folk som med Kristus til gave etterfølger ham i utholdende bekjennelse til Kristi ord og befalinger.

Det *normative* trekk ved kirken er apostelordets lære. Den er Guds målestokk for lære og liv. Årsaken til den utholdende etterfølgelse er «Jesus Kristus, det troverdige vitne».

Det *nonadditive* trekk: Guds universelle kirke er ikke summen av lokalmenigheter, men fremtrer som lokalmenigheter. Tilhørighet gis av nåde på Guds vilkår. Lokalkirken representerer Guds universelle kirke, men lar seg ikke erstatte eller representere av noen annen menighet.

Det *eskatologiske* trekk: Den jordiske menighet i nåtid er den himmelske menighet i framtid. De hellige bor på jorden. Deres hellighet er en tilregnet hellighet, mottatt i tro. De er hver for seg liturger og diakoner, slik Guds gode engler er det for Gud. Guds kirke er både usynlig

og synlig; usynlig og likevel lokalisert og tilgjengelig i den felles gudstjeneste, og samtidig synlig i den himmelske gudstjeneste for Guds og Lammets trone. Helgene bor på jorden.

Det *dualistiske* trekk: Verdens motstand er kirkens normalsituasjon på jorden. Hvor Guds fiendemakter tyranniserer Guds skaperverk, må apostolatets kirke være den motarbeidede, forfulgte, betrungte og lidende kirke. Motstand på grunn av «Guds ord og Jesu vitnesbyrd» stadfester troens glede for samfunn med Kristus i hans lidende lydighet. På jorden er trengsel og forfølgelse kirkens normalsituasjon. Kirkens fremtreden som Kristi kirke, trofast mot det apostoliske ord, medfører undertrykkelse og forfølgelse i en gudsfientlig verden, både administrativt, økonomisk og fysisk, ofte i form av relativismens terror.

Det *kristologiske* trekk: Kirkens historie hører sammen med Kristi gjenløsergjerning. Kirken i den nye pakt har sitt utspring i *inkarnasjonen* – i Ordet som ble menneske i Sønnens overnaturlige unnfangelse og fødsel (kap 12), og i en bevitnet Jesus-historie av kjøtt og blod. Likeså jordisk og dennesidig er Kristus-mønsteret i apostolatets kirke og etterfølgernes livshistorier, hvor troen øves og Kristus-mønsteret setter spor i kors og trengsel for Guds rike.

Den oppstandne Jesus – sann Gud og sann bror, er selv det levende håp. Karakteristisk for det håp han bringer, er i Åpenbaringsboken følgende trekk: (1) Enden er nær, (2) kirkens trengsler gjennom endetiden varsler Jesu gjenkomst i sin Guddoms herlighet, synlig for alle, (3) Endetidshistorien omfatter skaperverket og menneskeheten, og angår følgelig hvert menneske og især kirken på stedet, og (4) Kristi endelige seier over antikrist. Denne forførende åndsmakt er kirkens største fare under syndefallets kår.

Åp 2:10 - «Vær tro til døden, så skal jeg gi deg livets krone!»